

Kritisk Forum

FOR PRAKTISK TEOLOGI

TEOLOGISK EKSISTENS OKTOBER 2008

113

Forord

Foranlediget af kirkeministeriets overvejelser over uddannelsen til præstearbejde stiller vi spørgsmålet, hvordan man bliver teolog.

Vi går nemlig ud fra, at teolog ikke blot er noget, man skal uddannes til men tillige dannes til at være.

Førhen skulle præstesønner en tur omkring det teologiske fakultet for at anlægge et akademisk perspektiv på den fædrene lærdom. Sideløbende med universitetsuddannelsen varetog foruden det fædrene forbillede foreningsarbejdet en væsentlig dannelsesfunktion.

Nu er teologernes fædre ikke længere præster, og foreningsarbejdet er svundet kraftigt ind.

Selv en god teologisk kandidateksamen gør ingen teolog, og Pastorseminariet er for kort et kursus for den, der skal ind i det kirkelige kragemål, og for langt for den, der allerede er ude i det.

Teologistudiet og de kirkelige uddannelser har gennem generationer vundet deres selvforståelse og sikkerhed på sig selv gennem idelige slagsmål. Denne hanekamp vil vi ikke opildne til. I forlængelse af den kirkeministerielle arbejdsgruppes kommissorium ønsker vi at tænke teologen op fra bunden så at sige.

Hvordan er det nu, vi på tidens vilkår kan uddanne teologer til ikke alene at reproducere viden men tillige forstå sig selv som *teologiske eksistenser*, som er i stand til gennem et livslangt ansættelsesforhold at gøre deres egen praksis til genstand for kritisk overvejelse og gennem engagement at forny sig.

De senere års meget lave optag af nye studerende ved de teologiske fakulteter har fået universitetsteologerne til at rette blikket mod kirken for at fastholde kirken på dens ansvar for en teologisk interesse blandt unge. Fra en helt uventet aktør på den teologiske arena er kirken altså på den måde blevet inddraget i samtalen om uddannelse.

Forord

Kirkens folk har på den anden side traditionelt været endog meget spagfærdige i deres krav til uddannelsesinstitutionerne, men med den overraskende interesse for kirkens uddannelsesmæssige ansvar, kan kirken måske begynde at se på sig selv som andet end udklækningsbassin for vordende teologer, som efterfølgende klostergives til teologiske fakulteter, der følger egne regler.

Spørgsmålet om, hvordan vi dannes og uddannes som teologiske eksistenser har på den måde fået helt uventet aktualitet.

Inspirationen til den drøftelse, som nu kan indledes, har vi hentet hos nordmænd og svenskere, som allerede arbejder med at integrere den pastoralteologiske uddannelse i studiet. Og med bidrag fra udbyderne af teologisk lærdom i universitetsregi, på de kirkelige uddannelsesinstitutioner og i stiftsregi, når vi at konkretisere forslag til fremtidens uddannelse og dannelse, hvorfra samtalen mellem aktørerne kan tage sit afsæt.

Jørgen Demant og Jesper Stange

Præsternes uddannelse og efteruddannelse

– på vej mod et sammenhængende uddannelsessystem

Kirsten Moesgaard

Kaldstanken og den klassiske embedsforståelse udfordres af kirkens samfundsmæssige og kulturelle kontekst. Med udgangspunkt i forståelsen af præstearbejde som profession diskuteres, hvorvidt præster og især nyuddannede er klædt tilstrækkeligt på til at varetage arbejdet professionelt set i lyset af professionsbegrebet, som blandt andet går ud fra sammenhængen mellem teoretiske og praktiske mål.

Der er i disse år megen debat om præsternes (arbejds)vilkår. I medierne diskuteres – ofte heftigt – en række af de vilkår, som præster lever med.

Et område er præsternes boligpligt. Hele spørgsmålet om, hvorvidt præsternes pligt til at bo i embedsbolig i sognet er et frynsegode eller en hæmsko for præsten og præstens familie eller en simpel nødvendighed for forståelsen af præsteembedet, er genstand for megen diskussion – senest i forbindelse med “Boligfaktaundersøgelsen” – en undersøgelse af præsternes boligforhold, foretaget af Landsforeningen af menighedsråd og den danske præsteforening. Hele denne debat beskæftiger sig meget lidt med teologiske overvejelser over, om også boligen idag sikrer en samhørighed mellem præst og sogn, som den gjorde tidligere, eller om der er andre (teologiske) årsager til, at det er en god ide, at præsten bor i præstegården midt i sognet.

Andre eksempler på aktuelle diskussioner er debatten om præsternes lønforhold og præsternes grænseløse arbejde og den moderne præsts behov for fast defineret arbejdsuge. Her diskuteres også præsters behov for langt flere frisdage, end der er i stillingerne i dag. Og præsterne selv er langt fra enige om disse behov, eller hvordan dette problemfelt løses mest optimalt.

I forhold til bopælspligten løses en stadig større del af præsterne fra denne pligt, og i forhold til definitioner af arbejdsuge og arbejdsbeslastning er der også en del forsøgsarbejde i gang rundt omkring i stifterne med gruppe- eller teamarbejde, der eksperimenterer med aftalefællesskaber og arbejdsdeling. Alt sammen for at imødekomme den moderne præst og præstens familie – men også for at gøre det attraktivt at blive præst.

Det er selvfølgelig vigtigt at se på den del af præsternes arbejdsvilkår – ingen tvivl om det.

Men det er også et symptom på, at der er andet og mere på spil, når det er den type diskussion, der bliver mest tydelig – i hvert fald i offentligheden.

Og det hænger sammen med mange forhold. Et af de helt afgørende er den uklare opfattelse af, hvad en præst egentlig er i år 2008, både i almindelighed og i de mangeartede opfattelser, der også kommer til udtryk i præsternes selvforståelse af præsterollen.

Og når det forholder sig sådan, er det selvfølgelig fordi dette område, som alle øvrige forhold i samfundet, er genstand for en almindelig samfundsudvikling. Vi er i de seneste årtier præget af både sekularisering og globalisering. Hele den sammenhængskraft, der på den måde ændrer sig og giver anledning til nye og andre former for sammenhænge end tidligere, præger derfor også synet på præsten og præstens syn på sig selv.

Når jeg derfor skal se på præsternes uddannelse og præsternes efteruddannelse, er det nødvendigt at have fokus på følgende problemstillinger:

- hvad er forudsætningerne for at være præst
- hvilke kvalifikationer og kompetencer skal derfor være i fokus
- hvordan – i forlængelse heraf – skabe et sammehængende kompetenceudviklingssystem

Og når jeg netop vælger den angrebsvinkel, er det fordi jeg ønsker at tage udgangspunkt i præsterollen som stilling, som funktion – altså præsteprofessio-

nen. Det er det naturlige fokus for mig, med min faglige baggrund i øvrigt uden for folkekirken.

Mine holdninger er desuden præget af, at jeg også sidder i Arbejdsgruppen for præsternes uddannelse og efteruddannelse, nedsat af kirkeministeren – en arbejdsgruppe, der afslutter sit arbejde i december 2008.

Forudsætninger

En lang række samfundsændringer har medført afgørende ændringer for folkekirken og dermed også for præsternes arbejdsvilkår.

I de sidste årtier er der især to forhold, der har haft og har afgørende betydning for folkekirken, nemlig de ændrede prioriteringer i forhold til kristendomsundervisningen og den øgede internationalisering eller globalisering.

Det første forhold – dvs den ændrede prioritering af kristendomsundervisningen i skolerne, har betydet, at den kristne dannelse ikke længere er en selvfølgelighed, for den er ikke længere blot fraværende i skolerne, men også i hjemmene. Det betyder et traditionstab og en øget sekularisering, som kirken – måske ikke uden et særligt fokus – kan samle op igen. Denne sekularisering har så tilmed været forstærket af hele diskussionen om religionens tilstedeværelse i det offentlige rum.

Det andet forhold, globaliseringen, hænger sammen med den multikulturelle og dermed den multireligiøse udvikling. De sidste årtier har flyttet fokus fra internationalisering, forstået som en bevægelse, et udsyn fra Danmark mod det internationale samfund, til et fokus på globalisering eller i relation til erhvervslivet global arbejdsdeling, hvor produkter og marked er en del af verdensøkonomien.

Selv om 83 % af danskerne er medlemmer af folkekirken, betyder denne globalisering, at det multireligiøse er tydeligt i samfundet i kraft af den indvandring, der finder sted. Samtidig betyder det også, at den globale erfaring, danskerne får, ikke blot som turister, men også i forbindelse med uddannelse og arbejde og i det hele taget via medierne, fører til et øget kendskab til det multireligiøse og en øget fascination af andre, især asiatiske religioner. Næsten hver eneste dag optræder en offentlig person, skuespiller eller erhvervsle-

der med et udsagn om, hvordan også de integrerer en religiøs praksis omkring healing, astrologi, meditation osv i deres personlige udvikling eller arbejdsliv.

Fremtidsforskerne opererer derfor også med en religiøs pluralisme, ikke bare uden for folkekirken men også blandt folkekirkemedlemmerne, der enten selv vil sammensætte en personlig tro af elementer fra flere religioner eller vil have troen tilpasset deres personlige behov og i dialog om en individuel trosløsning. For de fleste folkekirkemedlemmer er en sammehængende tro på eller forståelse af folkekirkens grundlag derfor mere eller mindre ukendt land, og de har dermed ikke sans for, at det folkekirkelige grundlag også består af fællesskab, menighedsliv osv. Det er således kun et mindretal, der er fortrolig med folkekirkens grundlag.

Dette forstærkes ligeledes af, at en stor del af de 83% folkekirkemedlemmer betragter kirken som en serviceinstitution på linje med andre offentlige institutioner. Der udvikles i disse år en udpræget brugerbevidsthed i forhold til folkekirken. Det betyder, at ligesom det er en borger- eller en brugerrettighed at få kvalitetsydelse i skolen, i sundhedsvæsenet osv, så skal kirken være til rådighed, når den enkelte borger skal bruge den. Det vil først og fremmest være til dåb, konfirmation, bryllup og begravelse. Dvs. i livets overgangssituationer, hvor langt de fleste mener, at kirken hører med, og hvor kirken skal indrette sig på det behov, der er.

Holdningen til, at man har brugerrettigheder og opfattelsen af, at kirken skal være til rådighed kombineret med den religiøse mangfoldighed, der præger også folkekirkemedlemmer, giver en kompleks og broget virkelighed for præsten.

Og man kan ikke se den udvikling uden at se på præstens forudsætninger for at være præst i den virkelighed eller måske snarere: de virkeligheder. Fra historisk at have været en fast defineret autoritet i et samfund, hvor præstens rolle har været langt mere éntydig end i dag og hvor sognet som udgangspunkt har været homogent opbygget, er præsten i dag langt mere afhængig af sin egen tilgang til stillingen og vurderes på sine handlinger, de relationer, der opbygges og den autencitet, der vises. Præsten kan i mindre grad henholde sig til den autoritet, der ligger eller har ligget i embedet eller for den sags skyld i at være akademisk uddannet. Helt parallelt med det autoritetstab eller den

autoritetsforandring, der gør sig gældende i forhold til folkeskolens lærere, læger og andre fagprofessionelle offentlige ansatte.

Præsten opererer derfor altid i en kontekst, som ligger ud over det personlige, "kaldet".

Jeg finder det i forlængelse heraf ikke konstruktivt og frugtbart at se bort fra en samfundsmæssig og kulturel kontekst for præstens arbejde. Dermed mener jeg også, at det at være præst ikke blot er et kald men også en profession på linje med øvrige professioner, f.eks. helt på linje med professioner som medicin og jura. Disse fagområder er i øvrigt professioner, som historisk er udskilt fra kirken og dermed præsteembedet, i forbindelse med opbygningen af det moderne samfund. Det er dermed også jura, medicin og teologi, der er de klassiske og første universitetsfag.

Kvalifikationer og kompetencer

Den centrale diskussion handler i forlængelse heraf om, om præsten, og især de nyuddannede, er godt nok klædt på til at varetage præstearbejdet professionelt, set i lyset af definitionen af professionsbegrebet.

Der er ingen tvivl om, at det også er vanskeligt helt at få defineret og komme til bunds i dette professionsbegreb, og at der ikke alle steder har været grobund for at diskutere det, fordi det for kritikerne har handlet om at holde fast i kaldstanken og den klassiske embedsforståelse.

Men i de senere år har der været gennemført et par interessante analyser og studier, som har set på, hvordan præster opfatter eget job, set både i lyset af deres uddannelse, deres faglige og personlige tilgang til jobbet og de interesseområder og specialiseringer, de praktiserer i jobbet.

Den ene er en undersøgelse i Århus Stift¹ af 10 præstetyper, der viser, at præster ikke kun er generalister men er specialister. Undersøgelsen demonstrerer i høj grad, at uddannelse er en grundforudsætning, men også, at de personlige kompetencer samt interesser kan kombineres med de muligheder, det konkrete job tilbyder. Det vil sige, at den formelle uddannelse giver adgang til jobbet, mens de uformelle kompetencer, kombineret evt. med kurser, giver mulighed for en specialisering.

Den anden er et studie af Cecilie Rubow i 5 præstetyper,² som ligeledes ser på den meget varierede tilgang til jobbet, der kan være for den enkelte præst, selv om jobbeskrivelsen er den samme. Her viser det sig, at de personlige kompetencer giver muligheder for at se på profession som en dynamisk faktor, der kan udvikle sig over et tidsforløb

Begge disse studier viser på hver deres måde, at den formaliserede uddannelse som teolog giver grundlæggende kvalifikationer til et job som præst. I hvilket omfang de er nødvendige eller tilstrækkelige er ikke belyst. Der er tale om viden, defineret ud fra en (historisk betinget) opfattelse af en videnskabsbaseret uddannelse.

Men en profession er mere end viden. Den er også holdninger og adfærd. Og holdninger og adfærd kræver ikke kun kvalifikationer, men også kompetencer, dvs evne og vilje til at bruge og omsætte de kvalifikationer, der er erhvervet.

Og i den henseende viser begge disse studier og tidens debat i det hele taget, at her er præster i høj grad overladt til sig selv og dermed til en række udfordringer både fagligt og personligt. En lang række præster finder alligevel en udvej, men på meget privatpraktiserende vilkår, fordi der ikke er et sammenhængende tænkning af teologi, præsteuddannelse og præstefprofession.

Andre fagområder har en årelang tradition for at tænke både kvalifikationer og kompetencer sammen, når det handler om uddannelse og profession. Også fagområder, som både er klassiske og på mange måder i deres indhold præget af et holistisk syn på profession, som f.eks. medicin, men også jura. På begge disse områder er der sammenhæng mellem uddannelse og profession, fordi der er en grundlæggende forståelse af sammenhængen og dermed også en sammenhæng mellem viden og adfærd, teori og praksis. Derfor har lægeprofessionen også formaliseret, hvordan uddannelsesmål omsættes til praksismål.

Et sammenhængende kompetenceudviklingsmodel

Al uddannelsestænkning tager i princippet udgangspunkt i, hvilke (samfunds)mæssige opgaver, der skal løses, hvilke jobfunktioner, der derfor skal være og hvilke kvalifikationer og kompetencer, dette kræver af den eller dem,

der skal bestride jobbet. En noget forenklet fremstilling men alligevel i hovedtræk dækkende.

Man kunne godt få den tanke, når man som udenforstående ser på teologiuddannelsen, præsteuddannelsen og præsternes efteruddannelse, at her er de forskellige elementer på hvert af de enkelte områder forholdsvis autonome. Det er ikke helt tydeligt, hvordan de enkelte områder hænger sammen, og der er heller ikke en klar forståelse af, hvad der er almen teologisk grunduddannelse (viden), og hvad der er erhvervsrettet uddannelse, og hvor viden mere systematisk omsættes til holdninger og adfærd. Og det må naturligvis være sådan, når professionsbegrebet er diffust og under udvikling. Der tegner sig dog nogle pejlemærker i professionsforståelsen, fordi det nu er til diskussion i flere sammenhænge.

Derfor vil en uddannelsesreform nu kunne tage højde for alle de udviklingsområder, som er nødvendige for at skabe et sammenhængende kompetenceudviklingssystem i præsteuddannelsen.

Den første brik i en sådan reform er en afklaring af, om teologiuddannelsen på de to universiteter kan og vil give sig i kast med en professionsrettet præsteuddannelse. Der har i flere uddannelsesreformer i Danmark, også i universitetsuddannelserne, været arbejdet med modeller for mere almene og brede bacheloruddannelser og med mulighed for påbygning af flere forskellige også professionsrettede kandidatuddannelser. I den teologiske uddannelse kunne en af disse overbygninger være professionsrettet, mens en anden/andre kunne være forskningsrelateret uddannelse. Dette ville ligne den engelske model for præsteuddannelse. Men den hidtidige forståelse og debat på universiteterne betyder, at den traditionelle tænkning omkring teologifaget fastholdes. Og det ligger også uden for kirkeministeriets område at beslutte her og er derfor kun genstand for inspiration og ideudveksling. Så selv om der på universiteterne udbydes mere professionsrettede masterforløb, har det ikke i dag i særlig grad betydning for grunduddannelsens struktur og fagrække, hvor de klassiske fag ikke har været til revision, men blot suppleret med nye fag.

Den anden store brik er en sammenhængende uddannelsesmodel fra en afsluttet kandidatuddannelse til jobbet som præst.

Når ca 90 % af de teologiske kandidater vælger at blive præster, mens en stor del af de unge præster giver udtryk for, at det er en meget stor udfordring

at være (ung) præst, er det vigtig at have fokus på denne del af uddannelsesmodellen. Det handler derfor om at få fastlagt en hensigtsmæssig struktur, at få skabt en sammenhæng mellem viden og praksis, at fastlægge organisatoriske rammer, der kan håndtere modellen samt at arbejde mere systematisk med læringsprocesser på tværs.

Det, der kan binde dette sammen, er forløb, hvor der helt fra slutningen af kandidatuddannelsen og i et, f.eks. toårigt, forløb er fastlagt en læringsproces, der som overordnet mål har at introducere praktik og i en længerevarende proces implementere en praksis. Det betyder, at der skal fastlægges en opfattelse af faget som profession, og i forlængelse heraf defineres, hvordan teoretiske mål omsættes i praksismål.

En del af et sådant forløb kan være undervisningsstillinger, helt som det kendes i f.eks. sundhedssektoren og i gymnasieskolen. Og at undervisningsstillinger opbygges i en sandwichmodel, hvor teori samt praktik og praksis veksler, så der netop bliver tale om et læringsforløb, der indeholder viden, holdninger og adfærd med refleksion over processen og sammenhængen.

Selvfølgelig vil spørgsmålet om løn skulle løses og også spørgsmålet om, hvor undervisningsstillingen starter og ophører igen, fordi den glider over i et normalt job. Den sidsnævnte problemstilling hænger sammen med, hvilket arbejde der kan udføres uden ordination eller under vejledning af en, der er ordineret. Men det er vigtigt at holde fast i et længerevarende forløb, som understøttes af både vejledning, supervision og kollegialt fællesskab/teamarbejde.

Derfor har de organisatoriske rammer betydning. Den mest oplagte ramme for en model, der baseres på undervisningsstillinger, vil være provstierne. Her er i forvejen et ansvar for planlægning og samtidig er provsterne omdrejningspunktet for medarbejdersamtaler med præsterne. I provstierne er der således mulighed for praktisk planlægning af forløb, der tilgodeser mange dele af professionen. Dette samspil mellem pastoralseminarium og provsti i en sandwichmodel omkring undervisningsstillinger vil derudover også kræve nye funktioner/aktører.

Når man ser på den hidtidige opbygning af teori og praktik, ser det ud som om, at både en egentlig læringskultur, og en vejledningskultur er svagt funderet, når det handler om en tværfaglig eller tværinstitutionel sammenhæng. Længerevarende læring i teori/praksisforløb må derfor understøttes af

vejledning, supervision og mentoring, funderet i et samarbejde mellem på den ene side biskop og provst og på den anden side pastoralseminariet. Men inden der defineres nye funktioner eller egentlige stillinger, forestår selve det centrale arbejde med at udvikle og målbeskrive hele området i relation til professionsbegrebet.

Og det udviklingsarbejde vil også gavne den tredje brik i uddannelses-tænkningen, nemlig efter- og videreuddannelsesområdet. Dette område er i dag karakteriseret af to faktorer: det er i høj grad individbaseret, det vil sige den enkelte præst har ofte selv en idé om sine efter- og videreuddannelsesønsker og -behov. Og efteruddannelsen er fast defineret og for den frie efteruddannelses vedkommende udbudsorienteret. En styrkelse af det strategiske samarbejde mellem biskop og provst kan kvalificere rammerne for medarbejdersamtaler. Og en sådan kvalificering er en nødvendig forudsætning for at disse samtaler kan være omdrejningspunkt for systematisk kompetenceudvikling. Medarbejdersamtaler er i sin grundform både bedømmelsesamtaler og udviklingssamtaler. Derfor vil en kompetenceudviklingsplan i forlængelse af en samtale være en fælles aftale, som tilgodeser både den enkeltes egne ønsker og behov om fortsat udvikling og provstens opfattelse af, hvad der kan og må være nødvendig kompetenceudvikling.

I denne livslange efter- og videreuddannelsessammenhæng, må de tilbud, der kan indgå i planlægningen være mangearterede og ikke automatisk tænkes i form af traditionelle kurser eller uddannelse. I forlængelse af hele den foregående beskrivelse af målene med at oparbejde en læringskultur, er det oplagt at videretænke dette som elementer i kompetenceudviklingen i øvrigt. Derfor kan udviklingsarbejde, forsøgsarbejde, workshops, konferencer osv. selvfølgelig indgå, ligesom også kurser og uddannelse er en del heraf. Og en systematisk kompetenceudvikling vil på den måde stille nye krav til udbyderne (som i dag først og fremmest er Teologisk Pædagogisk Center) så det udbud, der er, kan matche de behov, der fremkommer. Eller at udbyderne findes i en bred kreds af aktører i ind- og udland.

Derved vendes en udvikling fra et ønske fra den enkelte præst om at deltage i den konkrete efter- og videreuddannelse, som udbydes, til et ønske om en faglig og personlig udvikling, som kan understøttes på mange forskellige måder, og hvor det ikke automatisk er kurser, der er svaret eller løsningen, men andre former for læring.

Det vil give et langt mere åbent og dynamisk udviklingsforløb, som også mere kvalificeret tilgodeser præstens behov for kvalifikationer og kompetencer i en samfundsmæssig og teologisk broget kontekst.

En sammehængende kompetenceudviklingsmodel kan således ikke bare beskrive de faglige snitflader mellem de nuværende institutioner, men må grundlæggende se på profession, kvalifikationer og kompetencer, for derefter at definere, ikke bare strukturelle løsninger, men også løsningsmodeller for organisation, læring og kultur. Men det hele nås ikke hverken i én arbejdsgruppe eller med streger på et stykke papir. Også det er en proces, nemlig at skabe ejerskab omkring både mål og retning.

Noter

- 1 Steen Marquard Rasmussen, *Med overblikket underdrejet – profiler af 10 præstetyper i Århus Stift*. Landsforeningen af menighedsråd, 2005.
- 2 Cecilie Rubow, *Fem præster*. Anis, 2006.

Kirsten Moesgaard, cand.mag. og MBA.

Konsulent i Ribe Stift og selvstændig ledelses- og organisationskonsulent. Formand for Løgumkloster menighedsråd. Medlem af Arbejdsgruppen vedrørende uddannelse og efteruddannelse af præster.

Profesjonsutdanning i teologi ved Universitetet i Oslo

Marit Bunkholt og Geir Hellemo

I Norge tager teologistudiet sigte imod præstegeneringen. Teologistudiet er altså defineret af den professionsmæssige ramme. Artiklen viser, hvad samarbejdet mellem det teologiske fakultet og pastoralseminariet indebærer, og at både den kirkelige praksis og den teoretiske dannelse styrkes. Den professionsorienterede undervisning styrker den eksistentielle og hermeneutiske horisont.

Bakgrunn

Går vi tilbake til begynnelsen av 70-tallet, finner vi i Norge et teologistudium av tilnærmet samme type som i de andre skandinaviske land. Cand.theol.studiet var et seksårig studieløp som besto av fire forprøver, fortrinnsvis i språkfag, etterfulgt av studium i de fire teologiske hoveddisipliner: GT, NT, kirkehistorie og systematisk teologi. De som ønsket å bli prester, måtte deretter avlegge praktisk-teologisk eksamen som forutsatte ett års videre studium.

På midten av 70-tallet fant en dette studiet lite hensiktsmessig, og studie-reformene tok til. I denne artikkelen redegjøres det for noen hovedtrekk ved de endringene som fant sted ved Det teologiske fakultet (TF) og Det praktisk-teologiske seminar (PTS) ved Universitetet i Oslo. Liknende endringsprosesser har i det samme tidsrommet funnet sted ved Menighetsfakultetet og Misjonshøgskolen som er de to andre teologiske utdanningsinstitusjonene i Norge. For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at TF og PTS som er samlokalisert, og alltid har samvirket om presteutdanningen, har ulik organisa-

sjonsmessig tilknytning. Mens TF er et eget fakultet ved Universitetet i Oslo, framstår PTS som en kirkelig institusjon som er direkte lagt inn under Kultur- og Kirkedepartementet.

Teoristudiet ble gjennom reformene på midten av 70-tallet mer spesialisert og oppgaveorientert. I kjølvannet av disse endringene ble praktikumsstudiet splittet opp i to deler. Ett semester ble fortsatt liggende helt til slutt i studiet, mens ett semester ble integrert i teoristudiet og lagt omtrent midtveis i studieløpet. Hensikten med denne endringen var i første rekke å fastholde og styrke studentenes motivasjon for å bli prester. På faglige premisser skulle en nå tydeliggjøre at den kirkevirkelighet som en utdannet til, på direkte vis vedkom og virket inn på oppbyggingen av selve studiet. Undervisningen innenfor dette integrerte semesteret ble i starten gitt av prester i tjeneste sammen med lærere i teologi. Semesteret var forbeholdt studenter som tok sikte på prestedtjeneste. Det innebar at teologistudiet, forstått som teoretikumsstudium, i disse årene endret seg lite i profesjonsfaglig retning.

Etter disse reformene har teoristudiet gjennomgått en rekke justeringer. Likeledes fortsatte praktikumsstudiet å endre seg. Praktikumlærere overtok mer og mer ansvar for integrasjonssemesteret. Dessuten ble praksisperiodene etter hvert tillagt mer vekt. De ble mer omfattende, samtidig som interessen for utøverpraksis meldte seg. I de tidligste faser hadde en begrensede ambisjoner om å la praksis ha noen særlig innvirkning på undervisningen for øvrig. Dette ble etter hvert opplevd som et problem. Endringene på praktikum foregikk for øvrig i hovedsak uavhengig av og parallelt med utviklingen på teoretikum.

Dette endret seg ved innføringen av den såkalte Kvalitetsreformen som utgjør den norske universitetsverdenens tilpassing til Bolognaprosessen. Reformen ble iverksatt høsten 2003. Nå skulle studieløpene organiseres i henhold til de internasjonale bachelor- og mastergradene, og følgelig ble normal studietid begrenset til fem år. Det var i denne sammenheng tanken om å definere teologiutdanningen som et profesjonsstudium tok konkret form. Fra myndighetenes side ble det akseptert at enkelte studieløp kunne overskride 5-årsgrensen, dersom tungtveiende grunner knyttet til profesjonsutøvelsen fordret det. De teologiske utdanningsinstitusjonene fant det tjenlig å definere teologistudiet inn i denne profesjonsfaglige rammen. Bevegrunnene for dette ønsket var flere. De faglige gevinstene som en hadde vunnet gjennom inn-

føringen av det tidligere omtalte integrerte semesteret, kunne best videreføres innenfor en profesjonsfaglig ramme. I tillegg spilte utdanningspolitiske hensyn en rolle: Ved å stille høyere utdanningskrav til prestestudentene enn et masterstudium, håpet en å sette en sperre overfor andre læresteder som tilbød relevante studier på bachelor- og masternivå. En konsekvens av denne tenkningen var imidlertid at praktikumsstudiet måtte innlemmes i selve cand.theol.-graden. Derved ble cand.theol.-studiet et studium som entydig rettet seg mot studenter som forberedte seg til prestetjeneste.

Etter som Kirkedepartementet motsatte seg enhver nedkorting av praktikumsstudiet, måtte forkortingen av studiet tas på teoretikumssiden. Dette var vel i samsvar med hovedintensjonene bakenfor Kvalitetsreformen, men har like fullt skapt store utfordringer for fakultetets tilrettelegging av teoretikumstudiet.

Cand.theol. som prestestudium

Samordningen av studiet innenfor en profesjonsfaglig ramme ble ikke opplevd som dramatisk for verken lærestedene eller studentene. De aller fleste teologistudenter hadde jo også tidligere hatt som mål å bli prester. For studiestedene fortsatte fagligheten og undervisningen å være omtrent som før. Det forhindret ikke at studenter som hadde uklare tanker om sin egen yrkeskarriere, fant studiet mindre fristende. Likeledes fryktet en del lærere ved teoretikum at den akademiske friheten skulle få mer kummerlige kår. En ante en form for usikkerhet omkring fagutvikling som skapte bekymring.

Etableringen av supplerende masterstudier ved fakultetet kan gjerne ses i denne sammenheng. Fakultetet har i kjølvannet av endringen av cand.theol.-graden sett behov for å få flere bein å stå på, og har profilert seg bredere innenfor religionsfeltet etter at cand.theol.-graden ble profesjonsstudium.

Fra praktikums side har endringene fortonet seg annerledes. Den nye rammen av et enhetlig studieløp har åpnet muligheter for å drøfte og utvikle teologisk faglighet på nye premisser. Endringene skapte muligheter for å tenke helhetlig om et utdanningsløp som strekker seg over seks år. Resten av denne artikkelen vil handle om erfaringer fra dette arbeidet.

Dagens profesjonsstudium

Dagens profesjonsstudium består av et utvidet masterstudium som legges oppå et bachelorstudium. Tidsrammen er til sammen seks år. På undervisningssiden førte nyordningen til framveksten av to ti-poengs-emner på bachelornivå som TF og PTS har et felles ansvar for. Et ti-poengsemne utgjør en tredjedel av et semester. Begge disse kursene er nyskapninger i den forstand at de setter seg som mål å utvikle en ny form for faglighet som ligger 'mellom' de to institusjonenes vanlige faglighet. De framstår ikke som tradisjonelle teorikurs, men er heller ikke typiske praktikumskurs. Det innebærer at de begge har en klarere orientering mot aktuelle kirkelige utfordringer enn det som er vanlig i teoristudiet, uten at det av den grunn framstår som målrettet refleksjon over dette materialet med henblikk på utøvelse av prestejerneste. Samtidig representerer den teoretiske bearbeidelsen innenfor emnene en tematisk utvidelse i forhold til den tradisjonelle fagligheten ved begge institusjonene. Det er således karakteristisk at i emnet »Riter og sakramenter« spiller riteteori og estetisk refleksjon en betydelig rolle. »Kirkesyn og kirkekunnskap« søker blant annet å kombinere tradisjonell ekklesiologisk kunnskap med analyser og refleksjoner omkring de strukturerendringer som finner sted innenfor den Den norske kirke. Det er en forutsetning at en lærer fra TF og en lærer fra PTS gjennomfører undervisningen i fellesskap.

På masternivå ligger resten av den praktisk-teologiske undervisningen. 20 studiepoeng er plassert tidlig i masterstudiet ved siden av et 10-poengsstudium i NT, mens de siste 30 studiepoengene avslutter studiet som helhet. Begge studieenheter er koblet sammen med praksisperioder. I 20-poengeren inngår praksisperioder både i menighet og på institusjon; 30-poengeren forutsetter 5 ukers praksis i menighet.

De første 20 poengene gir studentene innføring i de praktisk-teologiske fagene i dialog med deres første presteerfaringer i menighet og på institusjon. Samtidig ønsker en å videreføre dialogen med fakultetets faglighet gjennom samarbeid mellom bibelfag og homiletikk (se under). Erfaringene så langt har vist at denne doble orienteringen viser seg å være krevende for både studenter og lærere. Undervisningen har også dokumentert at det er en stor faglig og pedagogisk utfordring å tilrettelegge praksiserfaringene på en slik måte at den kan utnyttes på en adekvat måte i undervisningen ved institusjonen.

Dette er en viktig bakgrunn for stadige utprøvinger, omlegginger og videreutviklinger av undervisningsoppleggene.

Profesjonsstudiet avsluttes med 30 studiepoeng i praktisk teologi. I dette semesteret arbeides det fordypende med alle de praktisk-teologiske fagene. Hovedvekten ligger på ervervelse av nødvendige basisferdigheter for å utøve de ulike sider av prestetjenesten på en adekvat og teologisk reflektert måte.

Fagtradisjoner møtes

Som allerede antydnet, endret ikke fagligheten verken på teoretikum eller på praktikum seg vesentlig som følge av at de to institusjonene gikk sammen om cand.theol-studiet. Størsteparten av fagutviklingen har på begge institusjonene vært uavhengig av samordningen under cand.theol-graden. Foreløpig har den felles fagutviklingen i første rekke vært knyttet til enkelttiltak som har vært utviklet med henblikk på samvirke. Felleskursene på bachelornivå har allerede vært omtalt. På masternivå har fagutviklingstiltak særlig vært knyttet til samordning av NT-undervisning og homiletikk. Her har ekstraressurser på lærersiden blitt stilt til disposisjon for å bygge broer mellom undervisningstilbud ved de to institusjonene som løper parallelt. I tillegg har bibeltekstene som har vært lagt til grunn for undervisningen, blitt samordnet. Men all utprøving har hatt en viss ad-hoc-karakter, og foreløpig har arbeidet ikke ført til noen endringer av studieplanene.

På generelt nivå kan en i denne sammenheng bemerke at praktisk teologi som selvstendig teologisk disiplin har utviklet seg betydelig de siste ti til femten årene, både ved PTS og ved de andre teologiske lærestedene. I Norge ble praktisk teologi fram til slutten av 70-tallet forvaltet av dyktige og rutinerne prester som øste av sine rike erfaringer overfor kommende prester. En slik innfallsvinkel kunne selvsagt fungere godt som forberedelse til prestetjeneste, men den skapte ingen praktisk-teologisk fagutvikling i ordets egentlige forstand. De faglige ambisjoner på den praktiske teologis vegne har i dag fått gjennomslag innenfor alle de praktisk-teologiske fagområdene, og har utvilsomt vært en forutsetning for adekvat medvirkning innenfor rammen av cand.theol-graden.

På fakultetet ser forholdene litt annerledes ut. Også der foregår det selv-sagt en fagutvikling, men den har i større grad vært rettet inn mot de utfordringene som har vært knyttet til etableringen av nye masterstudier. Dette har ikke tjent samvirket omkring profesjonsstudiet som på grunn av ressursmangel har vært nedprioritert.

Sviktende rekruttering til profesjonsstudiet ved alle lærestedene er imidlertid å ferd med å skape en besinnelse om at så vel organisatoriske som faglige grep er nødvendige for å styrke studiet som helhet. Det er på tale å la deler av lærerstaben ha profesjonsstudiet som særlig ansvarsområde. Likeledes er det stadig like aktuelt å arbeide med profesjonsstudiet under helhetlige synsvinkler. Det innebærer ikke et ønske om at studiet skal ensidig innrettes mot de yrkeskrav som knyttes til utøvelse av prestetjenesten. Men det innebærer at profesjonsbehovene bør framstå som en tydeligere horisont innenfor den faglige tilretteleggingen. Bibeltekster kan eksegere ut fra mange synsvinkler, men det blir ofte framhevet at bibeleksegese innenfor et profesjonsstudium i teologi bør ha en form for bevissthet om at eksistensielle, hermeneutiske eller homiletiske aspekt ved tekstene må tematiseres spesielt. Den faglige samtale omkring slike spørsmål har vært etterlyst både innenfor TF og PTS gjennom årtier.

Praksisnære og studentbaserte arbeidsformer ved PTS

Fagutvikling innenfor profesjonsstudiet i teologi forutsetter ikke bare nyorientering innenfor de enkelte fagområdene. På PTS har bevisstheten omkring de kommende profesjonsutfordringer de siste årene i høg grad styrt utviklingen av undervisningsformer.

PTS' overordnede studiemål tydeliggjør institusjonens faglige profil: »Studenten skal gjennom studiet tilegne seg kunnskaper, holdninger og ferdigheter som svarer til de krav og forpliktelser som yrkesutøvelsen setter. Utvikling av yrkesidentitet, kunnskap om medarbeidere og ferdigheter i samarbeid og konfliktløsning inngår i kravene.« For å nå dette målet, trenger studentene ut over tradisjonell kunnskapstilegnelse også utførlig kjennskap til praksisfeltet. Ikke minst gjennom refleksjon over egen yrkesutøvelse utvikles studentens dømmekraft som er en forutsetning for velfundert og velfungete-

rende prestetjeneste. Arbeidsformene skal altså bistå studentene til å bli aktive og kritiske aktører i framtidig kirkelige tjeneste.

Denne tenkningen forutsetter at praksisperiodene står i god dialog med de øvrige komponentene i utdanningen. Som allerede nevnt har tilretteleggingen av dette prosjektet utgjort den store faglige utfordringen ved PTS i den siste tiårsperioden. Utviklingen av praksisnære og studentbaserte arbeidsformer har nær sammenheng med institusjonenes anvendelse av problembasert læring (PBL).

Flere profesjonsutdanninger i Norge har i løpet av de siste tjue åra tatt i bruk PBL. PBL er en del av det man kan kalle den kritiske eller alternative pedagogikken, og representerer slik sett et alternativ til tradisjonell klasseromsundervisning og forelesninger med fokus på lærerens formidling av kunnskapsstoff. De alternative pedagogiske strategiene er opptatt av hva som foregår i og med studenten, hvordan hun eller han lærer, men også av forholdet til praksis, ikke minst når en snakker om yrkes- og profesjonsutdanninger. Avsluttende praktikum er den delen av utdanningen som i pedagogisk henseende er tydeligst preget av PBL. Semesteret fungerer like mye som et praktisk-teologisk metodekurs som et sted for å hente kunnskap om de praktisk-teologiske fagene. Studentene arbeider bl.a. selvstendig med en erfaringsbasert, men konstruert situasjon fra praksis, og finner fram til litteratur som kan belyse denne. Arbeidsformen sikrer solid praktisk-teologisk bearbeidelse av en situasjon fra praksis, og sikter mot å gi studentene forståelse for samspillet mellom teori og praksis, og respekt for kompleksiteten i det teologiske erfaringsfeltet. Dette arbeidet foregår i tiden før studentenes egen praksisperiode. Etter praksis bearbeider studentene egne praksissituasjoner i dialog med litteratur, og bruker dem som utgangspunkt for å undervise hverandre.

PBL-baserte arbeidsformer og praktiske øvelser samspiller i løpet av et ukesforløp med mer tradisjonelle forelesninger i de praktisk-teologiske hovedfagene. I beste fall spiller ressursforelesningene og andre arbeidsformer konstruktivt sammen og utfyller hverandre gjensidig.

Praksis

All praksis studentene gjennomfører, har en sammensatt overordnet målsetting. En helt vesentlig side ved praksis er at studentene skal få kunnskap om praksisfeltet, kirken og prestetjenesten. Men ferdighetslæring står også sentralt. Praksis skal gi rom for øvelse på konkrete presteoppgaver og mulighet til å kjenne realitetene på kroppen og være i virkeligheten som prest. Til sist skal praksis stimulere den teologiske refleksjon over prestens arbeidsfelt i vid forstand. På alle disse feltene får studentene støtte av en veileder. Oppfølgingen er særlig tett i de to første periodene. Den avsluttende praksisperioden er langt mer selvstendig.

Praksisperioden på avsluttende semester er en menighetspraksis som utdanningsstedene driver i fellesskap med hverandre og Bispemøtet. Den ligger som fem samla uker midt i avsluttende semester av studiet. Studentene ansettes som prestevikarer i et bispedømme, og arbeider selvstendig og med lønn. Den eneste forskjellen på dem og en vanlig vikarprest er to timer veiledning i uka.

Integrert menighetspraksis er organisert som 1-2 dagers praksis i uka gjennom hele semesteret. Studentene har her sin eneste anledning i løpet av studiet til å utøve prestetjeneste under tett veiledning. Derfor pålegges hver enkelt student å gjennomføre alle de grunnleggende presteoppgavene, etter å ha observert veilederen sin i de samme oppgavene en eller flere ganger. Praksisens lange forløp gir studentene mulighet til å modnes fram til selv å utføre oppgavene.

Institusjonspraksis er også plassert innenfor det integrerte semesteret. Her dreier det seg om en fire ukers heltidspraksis i gruppe, vanligvis på sykehus eller i fengsel. Denne praksisperioden blir hovedsakelig tilrettelagt som en praksis i sjelesorg. Hovedmål med institusjonspraksisen blir derfor beskrevet som samtalepraksis, refleksjon over egen samtalepraksis, samt faglig arbeid omkring sjelesørgerisk virksomhet.

Praksis preget av realistisk prestetjeneste er et viktig bidrag til utvikling av studentenes yrkesidentitet og deres sosialisering inn i yrket. Studenten må finne veien og avveiningen mellom sine egne tanker og visjoner på den ene siden, og kirkens og tjenestens krav på den andre siden. Den realistiske prestetjenesten hvor studenten selv gjennomfører presteoppgaver, gir mulighet til

dette, men gir også kontakt med den tause kunnskapen som inngår i presteryrket. Den gir videre studenten muligheten til å teste ut sin egne teologi, og å finne fram til et språk som fungerer i møte med mennesker, tekster og situasjoner. Erfaringene med flere praksisperioder som er plassert på ulike steder i studiet, er uforbeholden positiv.

Presters arbeid er av en slik karakter at det er vanskelig å gå langsomt inn i de ulike oppgavene. Enten holder man preken, eller så gjør man det ikke. Arbeidskravene i praksis støter noen ganger på motstand fra studenter som ønsker å være mer tilbakeholdne og forsiktig utprøvende i forhold til mulig, framtidig prestetjeneste. Etter PTS' oppfatning overvinnes usikkerheten i forhold til yrkesvalg best ved at en prøver seg som yrkesutøver. Studentenes erfaringer av bratt, men utholdelig læringskurve støtter dette synspunktet.

Kompetansekrav, læringsmål og egnethetsprøving

Egnethetsprøving er en selvsagt del av de fleste profesjonsstudier. For mange norske profesjonsstudier skjer egnethetsvurderingen i henhold til en statlig forskrift som regulerer prøvingen av studentens egnethet. Prestestudiet er ikke blant de utdanningene som nevnes i forskriften. Utdanningsinstitusjonene i teologi kan dermed ikke uten videre benytte seg av framgangsmåten som beskrives i denne forskriften. Det forhindrer ikke at PTS gjennom lengre tid har utøvd slik prøving. Prøvingen var tidligere forholdsvis vagt definert, og foregikk i lite tydelige former.

I dag knyttes egnethetsvurderingen ved PTS til den totale vurderingen av studenten, på samme måte som i lærerutdanningen.

PTS vurderer nå studentene i forhold til fem kompetansefelt:

- Faglig kompetanse (teologisk, både praktisk og teoretisk, og eventuell annen kunnskap som studenten besitter, og som kreves for eller er nyttige for å utøve prestetjeneste)
- Praktiske yrkesferdigheter (evnen til å utføre presteoppgaver, så som liturgiske handlinger, samtaler og forkynnelse, på en forsvarlig måte)

- Sosial kompetanse (adekvat opptreden overfor andre mennesker både i og utenfor prestetjenesten, samt evne til å reflektere over sin egen væremåte i møte med andre mennesker, enkeltvis og i grupper)
- Yrkesetisk kompetanse (bevissthet omkring egen rolle som prest; som offentlig person, i møte med mennesker i utsatte posisjoner, i samtaler etc., og særlig vedrørende temaer som grensesetting, makt og sårbarhet.)
- Endrings- og utviklingskompetanse (evne til å forandre seg, for eksempel ved å motta veiledning, bidra til forandring og forholde seg konstruktivt til forandringer som kommer utenfra).

Prosedylene som benyttes når disse kompetansekravene knyttes til egnethetsprøving, er omfattende (se Studieplanen 7.2). Slik egnethetsprøving er etter PTS' mening nødvendig, både for kommende arbeidsgivers skyld og for den enkelte student. Men gjennomføringen av prøving etter de fastlagte prosedyrer er krevende for så vel lærere som student. Heldigvis for alle parter kommer slik prøving relativt sjelden til anvendelse.

Kompetansekravene spiller derimot en framtrødende rolle i den løpende egenvurdering som alle studentene blir pålagt. Likeledes relateres læringsmålene til de samme kompetansekravene. Seminaret bruker mappevurdering som eksamensform. I en oppsummerende mappesamtale sammenholdes innleggene i mappen med studentens og lærernes helhetsvurdering av studentens arbeid gjennom semesteret. Det konkluderes med bestått/ikke bestått for semesteret som helhet.

Profesjonsstudiet og kirken

Bispemøtet i Den norske kirke besluttet mot slutten av 1990-tallet å etablere en tydeligere kontakt med teologistudenter på vei mot prestetjeneste. De utviklet den såkalte »Veien til prestetjeneste« (VTP) som er et samarbeidsprosjekt mellom biskopene og lærestedene. Ordningen gir biskopene tre møtepunkter med de teologiske studentene i løpet av studiet. Den siste, lønnete praksisperioden gjennomføres av biskopene og lærestedene i fellesskap. VTP bidrar til en ytterligere »kirkeliggjøring« av teologistudiet, og gir biskopene bedre forutsetninger for ordinasjon til prestetjeneste. For PTS/TF har det ført til tettere

og mer strukturert kontakt med studentenes kommende arbeidsgiver. Ordningen har vært omstridt ved at den på noen punkter, særlig knyttet til praksis, skaper uklare ansvarsfelt for biskopenes tilsynsområde. Fra utdanningsinstitusjonenes side har det vært maktpåliggende å markere grenser for tilsynet så lenge studenten også er student. Til tross for at det fortsatt finnes uklarhet i tolkningens av partenes ansvarsområder, vurderer PTS ordningen som helhet som god.

Oppsummering

Presentasjonen av arbeidsformene ved PTS gir forhåpentligvis et inntrykk av hvordan institusjonen tar mål av seg å framstå som adekvat profesjonsutdanning. Et særtrekk ved virksomheten knyttes til praksis og praksisrelatert undervisning som står i en viss motsetning til tradisjonell teologisk faglighet og tradisjonell teologisk undervisning. Denne motsetningen dukker opp så vel internt ved PTS som i møte med fagligheten ved TF.

I denne sammenheng er det verd å merke seg at Kvalitetsreformen utfordrer lærestedene til å benytte mer varierte undervisnings- og arbeidsformer som bl.a. impliserer bedre oppfølging av den enkelte student. Disse utfordringene setter også spor i det pedagogiske arbeidet ved fakultetet, hvor det foregår en intern drøfting omkring undervisnings- og eksamensformer. Flere lærere vektlegger for eksempel tydeligere enn før studentenes behov for å trene seg i muntlige presentasjoner. Ved enkelte kurs tas også PBL-inspirert undervisning i bruk, og IT benyttes som verktøy for å fremme kommunikasjon mellom studenter og lærer i tilknytning til gjennomføringen av enkeltkurs. I tilknytning til eksamensavvikling dukker ved jevne mellomrom spørsmålet om egnethetsprøving opp.

Problemet er imidlertid at disse temaområdene i liten grad blir gjort til gjenstand for beslutninger som fastlegger nye rammer for arbeidsmåter eller faglige prioriteringer. Den målrettede samtale mellom de to institusjonene omkring disse spørsmålene har likeledes begrenset omfang. Det innebærer at konseptet profesjonsutdanning i teologi fortsatt bærer på et stort potensial som venter på utprøving.

Litteratur

PTS' studieplan:

<http://www.tf.uio.no/praktikum/studier/documents/Studieplan2007rev2008.pdf>

TFs presentasjon av profesjonsstudiet:

<http://www.uio.no/studier/program/teologi-prof/index.xml>

VTPs hjemmeside:

<http://vtp.kirken.no/>

Bunkholt, M. / Stifoss-Hanssen, H.(red.): *Strategier for gjensidighet* (Det praktisk-teologiske seminars Skriftserie 12), Oslo 2005.

Cand.theol., højskolelektor Marit Bunkholt og

Dr.theol., rektor Geir Hellemo

Det praktisk-teologiske seminar

Oslo

Kirken og teologiuddannelsen i en brydningstid

Ingegerd Sjölin

Efter at have tegnet et billede af Svenska kyrkans situation i dag beskrives Svenska Kyrkans ansættelseprocedure og krav til den teologiske uddannelse. Derefter følger en beskrivelse af universitetets forandring i og med Bologna-processen. I et afsluttende afsnit præsenteres den nye præsteuddannelse skematisk, og det beskrives, hvorledes Pastoralinstituttet arbejder på at give de studerende mulighed for at blive kreative tolkende teologer og ledere, reflekterende praktikere.

Vi lever i en brytningstid som så mange gange tidligere under historiens gang. För att möta de förändringsvindar som blåser friskt genom samhället, och därmed också i kyrkan, krävs pastoralteologer, reflekterande praktiker, som utövar ämbetet. Kreativitet är honnörsordet. Prästen som ämbetsmannen i en kyrka som var statens förlängda arm är lyckligtvis spårlöst försvunnen. Istället ställs kyrkan inför nya utmaningar, där val av väg inte alltid är självklart. Här behövs kvinnor och män som förmår att på ett kreativt sätt leda och tolka i en tid då Gudsfolket håller på att bli myndigt, samtidigt som många avstår från att aktivt utöva sin tro eller tillhör en annan trosgemenskap. Det är ljusår från den enhetskyrka som fanns för 150 år sedan och då funnits sedan Sverige blev kristnat.

Prästutbildningen är på väg att förändras. En rad utredningar har gjorts inom kyrkan för att finna en ny modell anpassad för 2000-talet. Kyrkans förändrade position och universitets nya situation genom Bologna-processen kräver en ny utbildning. Beslut för att bedriva en försöksutbildning togs i december 2005. Eftersom den fortfarande bedrivs som en försöksutbildning tar

det lång tid att genomföra den. Det var inte förrän Bologna-processen genomfördes hösten 2007 som den första "riktiga" kullen började gå denna utbildning. På Pastoralinstitutet bedrivs gammal och ny utbildning parallellt idag och kommer så att göras ett antal år framöver.

En bild av Svenska kyrkan

Tre av fyra medlemmar

För 20 år sedan var det åtskilliga svenskar som inte visste om de var medlemmar i kyrkan eller inte. Idag är medvetenheten en helt annan. Främst beror det på tydligheten på skattsedeln, där det klart framgår vad man betalar i kyrkoavgift. Medvetenheten har lett till att ca 6-7 % har gått ur kyrkan sedan relationsförändringen år 2000, men åtskilliga andra har tagit ställning för att fortsätta vara medlemmar. Många svenskar kommer från andra länder och har en annan trosbekännelse och det har naturligtvis påverkat Svenska kyrkans ställning. Ändå är tre av fyra är medlemmar. Det är därför möjligt att fortfarande tala om Svenska kyrkan i stort som en majoritetskyrka.

Fler kommunikanter och många möten kring tro

Den stora förändringen i kyrkans liv under 1900-talet är att allt fler går allt oftare till nattvarden. En förändring som pågått i åtminstone 80 år och inte ser ut att mattas av. I motsatt riktning går antalet besökare vid söndagens huvudgudstjänst. Här kan man tala om en tydlig kräftgång de senaste två – tre årtiondena. I gengäld minskar inte antalet besök vid andra gudstjänster eller musikgudstjänster, utan är tämligen konstant. Glädjande nog har under de sista årtiondena allt fler trosfördjupande rörelser dykt upp. Här finns Alpha, Vuxenkatekumenat, Frälsarekransen, Steg på vägen o.s.v. Intresset är stort att mötas för att tala om tro. Barn- och körverksamhet blomstrar, ibland i helt nya former.

Nätverksarbete

När kyrkan har fått förändrade relationer till staten finns fortsatt arbete kring fängelse, militär, sjukhus, skolor och krisarbete. Också nya typer av samarbete växer fram där det finns goda relationer, medan på andra håll får t.ex. inte

skolan längre ha avslutningar i kyrkan. I många församlingar är nätverksarbete ett signum. Det kan vara med kommunen men också den lokala idrottsföreningen eller med moskén. Det har blivit allt vanligare att kommersiella krafter ordnar t.ex. en bröllopsmessa, där alla olika aspekter av ett bröllop fokuseras. Det är då inte ovanligt att kyrkan inbjuds att delta eller att en präst bjuds in som talare. Att vara en kyrka där omgivningen vill ha ett fördjupat samarbete kan te sig som en privilegierad situation, men här krävs tolkande teologer som tillsammans med församlingen kan välja en riktning som tydliggör evangeliet. Kyrkans uppgift att vara en profetisk röst i samhället kan, ibland innebära stora påfrestningar/konflikter med parter som man också samarbetar med.

Livets högtider

Åtskilliga av medlemmarna kommer till kyrkan för att fira livets högtider: dop, konfirmation, vigsel och begravning. Här är kontaktytan enorm och möjligheterna stora. Det finns många församlingar där det varje söndag samlas fler till dopgudstjänst än till söndagens huvudgudstjänst. Här finns utmaningar som kräver en hög grad av kreativitet, teologisk tolkning och ett gott ledarskap. Även här blåser nya vindar. Namngivningsceremonierna börjar bli etablerade, konfirmationsfrekvensen är låg och sjunker ständigt. I stort sett är antalet vigslar konstant men eftersom fler gifter sig är andelen betydligt lägre. Det är de stora vigslarna som sker i kyrkan – varför bara de? De allra flesta begravs enligt Svenska kyrkans ordning, men man börjar skönja att det finns allt fler som vill utforma begravningen på ett för dem och den döde unikt sätt och väljer helt enkelt att anordna den själva. Här finns en stor utmaning för församlingen och de tolkande teologerna. Hur går vi vidare i den här brydningstiden?

Ny arbetsgivare – den lokala församlingen

Relationsförändringen innebar att prästerna bytte arbetsgivare från att ha varit anställda av stiftet till att vara anställda av den lokala församlingen. Detta har fått konsekvenser. Ett antal präster, både på ledande positioner och församlingspräster, har köpts ut eller blivit omplacerade. Svenska kyrkan har även haft stora personalproblem, som på många sätt har gjort arbetet i för-

samlingarna dysfunktionellt. För att Svenska kyrkan ska vara livskraftig krävs präster som är stabila personer och har en hög grad av personlig mognad.

Tolkande teologer och Ledare

Svenska kyrkan, som befinner sig i en brytningstid, har en enorm bas att stå på. Möjligheterna och utmaningarna är många, inte minst genom att försöka bygga livskraftiga församlingar, som kännetecknas av öppenhet och som vågar vara en tydlig röst i samhället. Förväntningarna på de blivande prästerna är stora. Alla är överens om att kyrkan i framtiden inte kommer att ha samma stora ekonomiska resurser som idag. De som då kommer att vara anställda kommer att behöva kännetecknas av kreativitet, hög professionalism, tydliga ledaregenskaper och välfungerande personer. Professionen för prästen är att vara tolkande teolog. Allt detta sammantaget har medfört att varje stift arbetat fram ett omfattande antagningsförfarande för att på så sätt vara säkra på att man får de präster som kyrkan behöver.

Antagningsförfarandet

Varje stift har utformat sitt eget antagningsförfarande, men i stort sett går det till på samma sätt. Antagningsförfarandet för att bli präst har fokus på individen och lämpligheten. I processen ingår naturligtvis biskopen, men också andra präster, domkapitelsledamöter, psykologer och andra experter. Schematiskt kan det tecknas på följande sätt:

- Den sökande tar kontakt med den rekryteringsansvarige i stiftet, ofta en stiftsadjunkt.
- Personligt inbokat möte mellan den sökande och den rekryteringsansvarige
- Intresseanmälan
- Personligt inbokat möte mellan den sökande och biskopen
- Stiftspraktik, 4 veckor
- Antagningskonferens
- Meddelande om att ha blivit antagen eller inte, vanligtvis genom ett personligt möte mellan den sökande och biskopen.
- Vid ett nej; Omprövning möjlig efter 3 år i det egna stiftet, 5 år i valfritt stift

Kyrkan behöver personer som är välförankrade i den kristna tron, har god social kompetens och är personligt mogna. Detta antagningsförfarande utgör en garant för att de som vigs till präster kommer att fungera i en kyrka som befinner sig i en brytningstid med snabba, starka och stora förändringar. Antagningsprocessen är omfattande och pågår under flera år. Det är betydligt fler som vill bli präster än vad som antas. Här finns naturligtvis stora skillnader mellan de olika stiftet. I bl.a. Lunds och Stockholms stift är söktrycket mycket stort, medan det t.ex. i Karlstads stift inte alls är lika hårt. Avgörande faktorer är naturligtvis befolkningens storlek och den kyrkliga geografin.

Oanade konsekvenser av antagningsförfarandet

Varje kurs som kommer till Pastoralinstitutet ger uttryck för att den här formen av antagningsförfarande skapar en rädsla för stiftsledningen i vigningsstiftet. Det är många hinder man ska klara för att bli antagen och många faller bort på vägen. Ofta är det svårt för präststudenten att förstå varför en kamrat inte får ja vid antagningskonferensen. Det handlar om individer och lämplighet. Här kan processen aldrig bli fullt offentlig eller totalt genomskinlig. Det skapar fantasier och oro över vilka kriterier som man "egentligen" prövas efter. Upplevelsen som många studenter ger uttryck för är att de inte kan känna sig säkra förrän biskopen lägger handen på huvudet vid prästvigningen. Detta skapar ett olyckligt avstånd och förhållningssätt mellan präststudenten och stiftsledningen. I förlängningen blir detta en grogrund för prästers rädsla för stiftledningen. Rädsla präster är det sista som Svenska kyrkan behöver i en brytningstid. Viktigt är att de som antagits upplever att de är trygga. Visst kan saker och ting förändras och hända på vägen, men om någon då ska stoppas måste det vara händelser som för den prästvigde skulle ha inneburit att den mist rätten att utöva sitt ämbete. Om detta förhållningssätt kunde förmedlas från stiftsledningarna till präststudenterna skulle det vara en bra utveckling för att kyrkan i framtiden skulle få präster som känner sig välförankrade och trygga i Svenska kyrkan.

På pastoralinstitutet kan vi också skönja en annan konsekvens av den omfattande antagningsprocessen. Under studietiden har många upplevt att en eller flera kamrater fått nej. Någon kamrat kanske inte ens får träffa stiftsadjunkten eller skicka in intresseanmälan. Det är lätt att det då uppstår en känsla av att "jag måste vara mycket speciell och verkligen kompetent eftersom jag

får prästvigas och bli präst”. Det är en olycklig utveckling i en luthersk kyrka där det allmänna prästadömet är en grundläggande förutsättning. Denna falska insikt leder till en felaktig prästidentitet, som kan göra prästen till en mycket komplicerad medarbetare i en församling. Här har vi en uppgift på pastoralinstituteten att försöka få varje prästkandidat att reflektera kring sin prästidentitet i förhållande till andra medarbetare och till det allmänna prästadömet.

Krav på de teologiska studierna

Svenska kyrkan har under lång tid ställt vissa krav på de teologiska studierna för att kunna antas till pastoralinstitutet. Kraven har förändrats och med en ny utbildning har kraven återigen omformats. Alla ska i den nya utbildningen, som håller på att introduceras och genomförs på försök, ha sammanlagt 300 hp (10 terminers studier) för att komma in på pastoralinstitutet till den avslutande konfessionella slutterminen.

Svenska kyrkan ställer också krav på vad den akademiska studierna om 300 hp ska innehålla.

- 1) Tre pastoralteologiska kurser (3x15 hp), samarbete mellan universitet/högskola och pastoralinstitutet.
- 2) Svenska kyrkans tro och liv i historia och nutid, spiritualitet och plats i samhällslivet, religionernas roll i det mångkulturella Sverige (minst 30 hp)
- 3) kristen troslära, företrädesvis fornkylklig och luthersk teologi (minst 15 hp) hermeneutik (minst 15 hp)
- 4) exegetik/bibelvetenskap (60 hp), med minst ett av de bibliska grundspråken, hebreiska eller grekiska.

En kyrka som lever i förändringens tid behöver präster med olika kompetens, även olika teologisk kompetens. De krav som ställs öppnar och stänger möjligheterna till att innehållet kan variera i en teologisk examen. Kurserna under punkt ett blir gemensamma för alla och motsvarar en och en halv termin. Kurserna under punkt två till och med fyra kan läsas i olika ämnen och här

kan det bli en mångfald. Variationen när det gäller exegetiken består i om man läser gamla eller nya testamentet språkligt. Kraven motsvarar cirka fyra av de fem åren som krävs. Varje år prästvigs omkring 130 personer. Man kan läsa grundläggande teologiska kurser på cirka 18 olika ställen. De avancerande kurserna kan läsas på fem till sex platser. Det innebär att varje utbildningsplats har få studenter. De teologiska institutionerna och motsvarande är mycket små enheter inom universiteten/högskolorna. Konsekvensen av detta är att vid varje utbildningsinstitution kommer det kanske bara att ges ett alternativ i en kurs på 15 hp som innehåller t.ex. hermeneutik. Utbildningen kommer i bästa fall att utformas på olika sätt vid de enskilda universiteten/högskolorna. Det innebär att de som studerar i Lund kommer att i stort sett läst samma kurser, åtminstone under fyra år av sin utbildning. Det är tämligen ovanligt att man byter utbildningsort. Dessutom finns en regional indelning av studenterna. De studenter som ska vigas för de södra stiftet läser bl.a. i Göteborg eller Lund, medan övriga läser bl.a. i Uppsala och Stockholm. Prästerna i ett visst stift kommer på så sätt, om de studerat under samma tidsperiod, att ha mycket likartade utbildningar. Det är ingen önskvärd utveckling i en kyrka som behöver mångfald och kreativitet.

Universitet/Högskola

Det överskuggande under de senaste åren har varit arbetet med att genomföra Bologna-processen i universitets- och högskolevärlden. Det är en enorm arbetsinsats som krävs för att uppfylla avtalet. Huvudpunkterna kan sammanfattas på följande vis:

- att främja rörlighet
- att främja anställningsbarhet
- att göra Europa till ett attraktivt och konkurrenskraftigt område för högre utbildning (www.lu.se)

Utvecklingen inom universitetsvärlden går hand i hand med önskemålen från Svenska kyrkan, där man söker efter broar mellan den teoretiska kunskapen och den praktiska verkligheten. Bologna-processen öppnar för en ny typ eller

form av samarbeten genom den andra punkten; att främja anställningsbarhet. I en del länder har denna punkt väckt omfattande proteser. I Sverige har debatt förts i några av de stora tidningarna, men protesterna har i massmedia varit lågmälda. Grunden för denna förändring står att finna i ett förändrat kunskapsbegrepp. Tidigare var kunskap många gånger liktydigt med boklig lärdom. Idag betraktas teoretisk och praktisk kunskap som mer likvärdiga. När synen på kunskap förändrats måste också universitetens syn på vad som ska inhämtas bli annorlunda. Viktigt är då att knyta an den teoretiska kunskapen till den praktiska erfarenheten eller kunskapen. Att värdera olika slag av kunskaper på samma sätt är en nödvändighet, men det kan finnas fallgröpar. Hur anpassade blir de teoretiska kunskaperna till de möjliga arbeten som finns? Även för Svenska kyrkan kan det finnas en fara i att studenterna mycket tidigt i sina studier anpassar sig till sin kommande tjänst.

Religionsvetenskap/Teologi 60 hp
Pastoralteologisk kurs A 15 hp
Religionsvetenskap/Teologi 105 hp
Kandidatexamen
Pastoralteologisk kurs B 15 hp
Pastoralteologisk kurs C 15 hp
Religionsvetenskap/Teologi 30 hp
Magisterexamen
Religionsvetenskap/Teologi 60 hp
Masterexamen
Pastoral sluttermin, konfessionell
Vigning
Handledd tjänst 6-9 månader

En annan kritisk synpunkt som framförts i debatten kring anställningsbarhet är att nyttan, samhällsnyttan, får högre prioritet än kunskapen och bildning. Störst samhällsnytta kommer humanister och teologer att bidra med om det finns möjlighet att studera mer än det absolut nödvändiga. Ämnena griper tag i varandra och att få utvidga studierna kan ge utrymme för nytänkande och kreativitet, som samhället får stor nytta av. Vart tar det självständiga tänkandet och en fri forskning vägen?

Den nya prästutbildningen

Den nya prästutbildningen startades på försök hösten 2005, sedan dess bedrivs utbildningen som försöksutbildning både i Lund och i Uppsala. Den första konfessionella slutterminen ges i Uppsala nu under hösten 2008. Pastoralteologisk kurs A "Teologisk tolkning och ledarskap i Svenska kyrkan" har getts bl.a. i Lund, Göteborg, Uppsala, Stockholm, Umeå och Linköping. Pastoralteologisk kurs B "Homiletik och Liturgik i Svenska kyrkan" och pastoralteologisk kurs C "Kateketik och själavård i Svenska kyrkan" har getts på färre platser.

- I den nya prästutbildningen samarbetar pastoralinstituteten med universiteten/högskolorna kring tre pastoralteologiska kurser som vardera ger 15 hp. Den första kursen ges på grundnivå och ger en översiktlig bild av Svenska kyrkans tro, liv och lära. De två andra kurserna befinner sig på avancerad nivå. Pastoralteologisk kurs B behandlar homiletik och liturgik. Pastoralteologisk kurs C tar upp själavård och kateketik. Om de studerande följer en ideal studiegång kommer de redan under sin tredje termin i kontakt med Svenska kyrkans Pastoralinstitut. Tanken med detta är att de tidigt kan börja sitt sökande efter sin yrkesidentitet, prästidentitet. Detta är en garant för att de kommer att på ett adekvat sätt fungera som tolkande teologer och ledare när de väl är präster. Något som är nödvändigt i en föränderlig tid.
- Varje pastoralteologisk kurs innehåller tre veckor verksamhetsförlagd utbildning, VFU. Denna utbildning/praktik sker i församlingar i vigningsstiften. Så samarbetet i de pastoralteologiska kurserna är ett trepartssam-

arbete mellan pastoralinstitut, stift och universitet/högskola. Under dessa tre veckor har studenterna en utbildad handledare som är församlingspräst. Kurserna sätter fokus på olika delar av Svenska kyrkans verksamhet. I pastoralteologisk kurs A är det församlingen i stort och dopet. I pastoralteologisk kurs B är fokus gudstjänster och begravning. I pastoralteologisk kurs C är det konfirmander och själavård. Under VFU utförs vissa uppgifter t.ex. att hålla ett doptal, gå med på ett sorgebesök, vara delaktig i en gudstjänst o.s.v.. Efter de tre veckorna ges utrymme för att skriftligt reflektera kring det man gjort och upplevt. Erfarenheterna delas vid ett seminarium på pastoralinstitutet.

- I de pastoralteologiska kurserna ansvarar universiteten för cirka 40 lärartimmar och pastoralinstitutet för cirka 100 lärartimmar. I de pastoralteologiska kurserna varvas teori, praktik och reflexion. Detta för att ge de blivande prästerna en stabil grund att stå på.

Den kreativa processens pedagogik

Det har blivit viktigt i utbildningen på pastoralinstitutet att ge prästkandidaterna möjlighet att hitta en tydlig prästidentitet, som utmärks av teologisk kompetens, teologisk tolkning, ledarskap, kreativitet och en god förankring i Svenska kyrkans tro, lära och liv. Många av lektionerna ägnas åt det som man kan kalla hantverket; öva dop, själavårdssamtal, predikan, konfirmandträffar m.m. Till detta kommer flera uppgifter, muntliga och skriftliga, som är reflektion kring de olika arbetsuppgifterna som präst, samt om prästidentiteten. Men vi vill gå ett steg längre och öva prästkandidaterna i en ny form av pedagogik som frigör kreativitet. Vi har arbetat fram detta under några års tid. Det är först nu som det har varit möjligt att beskriva vad vi faktiskt gör och uttrycka det i teoretiska termer. Det är långt kvar. Men jag vill här gärna visa var vi befinner oss i dag. Arbetet med att forma den nya pedagogiken får utgöra en process och det blir så en del av den pedagogiska modellen (se nästesida).

Varje termin genomför vi ett projekt som omfattar en vecka. På hösten är temat julen och på våren är det påsken. Jul och påsk utgör en koncentration av den kristna trons budskap och är därför ytterst lämpligt att öva kreativt

DEN KREATIVA PROCESSENS PEDAGOGIK

Kreativt tänkande

Förberedelse	Inkubation	Insikt	Verifiering/Revidering
Fokusområden	Inspiration	Nya upptäckter	Användbart eller inte?
<i>Kollegium</i>	Diskussion	<i>Enskilt /Grupp</i>	<i>Grupp</i>
Formering av grupper	Lekfullhet		
Brainstormning	Fakta		
<i>Prästkandidater/Lärare</i>	<i>Grupp</i>		

Strategi

Visionsmål	Realistiskt mål	Logistik
Vad vill vi förmedla?	Vilka resurser har vi?	När ,var och hur ska vi genomföra det?
<i>Grupp</i>	Vad är möjligt att genomföra?	<i>Grupp</i>
	<i>Grupp</i>	

Färdigställande

Teoretiskt och praktiskt arbete
Grupp/Enskilt

Events

Slutresultatet delges alla grupperna genom någon form av upplevelse

tänkande på. Under den här veckan arbetar lärare och prästkandidater tillsammans i grupper. De första två dagarna består av förberedelse och de två sista av upplevelser, events, som alla deltar i. Ovan beskrivs den kreativa processens pedagogik schematiskt.

Vi har genomfört denna form av temaveckor vid fem olika tillfällen. Kollegiet arbetar med att ta fram fokusområden till varje projektvecka. Det första projektet, som genomfördes vid påsktid, utgick från skärtorsdagen och hade temat måltiden, det andra påskprojektet tog utgångspunkt i långfredagens budskap. Det tredje satte fokus på påskdagen. Grupperna ägnar de två första dagarna åt kreativt tänkande, strategisk arbete och färdigställande. Stort tids-

utrymme ges vanligtvis åt det kreativa tänkandet. De olika upplevelserna, events, har skiftat alltifrån utställningar, egna eller på något museum, ny-skrivna mässor, barfota och tysta meditationsvandringar på stadens torg, provocerande mässhakar, vandringar, utom- och inomhus, bön m.m..

Efter varje temavecka har vi kunnat konstatera att det är ett utmärkt sätt att arbeta på. Lärare och kandidater arbetar tillsammans. De som går termin ett och de som går termin två blandas i de olika grupperna vilket har upplevts mycket positivt. Alla har fått något med sig som öppnat för en ny tolkning av julens respektive påskens budskap. Det händer att något har provocerat och utmanat den egna tron.

Den kreativa processens pedagogik är ett fruktbart sätt att arbeta i en församling när kyrkan behöver vara ett kreativt kaos för att öppna upp för många att kunna ta till sig evangeliet. Att arbeta med hantverket, med den kreativa processens pedagogik och pastoralteologisk reflektion tror vi rustar prästkandidaterna till att bli goda tolkande teologer, välfungerande ledare som kan möta människor och omvärlden med ett kreativt och självvärdande förhållningssätt.

Präst och kyrka i förändringens tid

Svenska kyrkan och det svenska samhället befinner sig i en tid som snabbt förändras. Det gäller hela det västerländska samhället. Man kan kalla det en brytningstid. Under 1900-talets första del skedde stora tekniska landvinningar som förändrade mycket av de materiella förhållandena för många. Under den andra delen av 1900-talet och fram till nu har det skett en revolution när det gäller livsstil, etik, värderingar m.m. För kyrkan har anpassningen till de tekniska landvinningarna inte varit så komplicerad. Det är betydligt svårare att vara kyrka i en tid då livsstil och värderingar förändrar sig, ibland med blixstens hastighet. Många frågor som inte fanns på dagordningen för 50 år sedan är idag vardagsmat.

När Svenska kyrkan ser framåt kan man tydligt se hur de ekonomiska resurserna kommer att minska. Detta i en kyrka där allt fler söker sig till trosfördjupande sammanhang, som t.ex. pilgrimsvandringar, vuxenkatekumenat. Färre kommer till kyrkan på söndagen, men allt fler går allt oftare till

nattvarden. En rad arbetsmiljöproblem dränerar församlingar på kraft. Många kommer till kyrkan vid livets högtider samtidigt som man kan se att andra alternativ börjar bli vanligare. Att rusta prästkandidaterna i en tid med så motstridiga trender och tendenser är en grannliga uppgift. Som ett redskap genomförs en omfattande antagningsprocess för att garantera att den som kyrkan kallar är personligt mogen, stabil, välförankrad i den kristna tron och i Svenska kyrkan. Detta i sin tur medför ett avstånd mellan präststudenterna och stiftsledningen som kan få negativa konsekvenser. Samtidigt skapar antagningsprocessen en känsla av exklusiv utvaldhet som inte hör hemma i en luthersk kyrka där det allmänna prästadömet är ett signum.

För att få präster som kan verka i kyrkan i en förändrad tid ställs från kyrkan krav på vad de teologiska studierna ska innehålla. Detta kan medföra en uniformering av studierna som kan motverka mångfalden samtidigt som studenterna har en gemensam grund. De pastoralteologiska kurserna, som är möjliga i och med Bologna-processens betoning av anställningsbarhet och en förändrad kunskapssyn, öppnar för att tidigt söka sin yrkesidentitet. Något som borgar för att kunna bli en välfungerande präst.

Kvar står att man lär sig hantverket och reflektion kring detta på pastoralinstituten samtidigt som vi introducerar ett nytt sätt att arbeta på, den kreativa processens pedagogik. Denna pedagogik ger möjlighet att fungera på konstruktivt sätt i en tid då många människor längtar efter en Gudsrelation och kyrkan behöver finna nya sätt till dialog och utrymme för delaktighet.

Ingegerd Sjölin
rektor, Svenska Kyrkans Pastoralinstitut i Lund

Helvedesgabet

Induktiv teologiundervisning mellem teori og praksis

Kirsten Donskov Felter

Teologisk uddannelse er i dag mere relevant end nogensinde for at være præst, idet den kan hjælpe til at bygge bro over den gamle kløft mellem teori og praksis. Teologien har traditionelt forstået sig selv som enten anvendelsesvidenskab, handlingsvidenskab eller orienteringsvidenskab. Som interpretationsvidenskab kan den med gevinst for såvel teori som praksis udgøre et reservoir for fortolkning, som kan bruges induktivt og dermed optræde plausibelt på baggrund af modernitetens autoritetstab og hermeneutiske indsigter.

Og så passer du på ikke at styrte i Helvedesgabet”, sagde Mattis til Ronja. Han mente den afgrund, der løb midt gennem Mattisborgen. “Hvad gør jeg, hvis jeg styrter i Helvedesgabet?” spurgte Ronja. “Så er du færdig med at gøre noget”, sagde Mattis og gav et brøl fra sig, som havde al verdens smerte pludselig slået sig ned i hans bryst (Lindgren 1988, 18).

Helvedesgabet adskiller de to røverborge, Mattisborgen og Borkaborgen. Men endnu dybere end kløften er den gensidige mistro, som røverklanerne nærer til hinanden. Som led i den forbitrede strid om overtaget indleder de to røverbørn Ronja og Birk en kappestrid på liv og død, da de konkurrerer om, hvem der tør springe over Helvedesgabet flest gange. Det bliver begyndelsen

til en forsoning. Men først den dag, da det lykkes dem at grave en gang dybt under borgen – og under kløften – får de mulighed for at krydse frem og tilbage uden at risikere liv og lemmer.

I virkelighedens verden forekommer afgrunden mellem teori og praksis undertiden lige så uoverstigelig som Helvedesgabet. Der går ikke nogen lige linje fra det ene til det andet. Og det går heller ikke altid, som præsten prædiker. Det er muligvis denne banale indsigt, der undertiden kan føre til den fejlslutning, at så har den akademiske teologi ikke noget at gøre i præsteuddannelsen – en påstand, som med jævne mellemrum fremføres fra forskelligt hold. Selv blandt præster er det muligt at møde det synspunkt, at universitetsteologi er noget ubrugeligt bras, som det gælder om at glemme så hurtigt som muligt. Artiklens udgangspunkt er det stik modsatte. Nemlig at en teologisk uddannelse i dag er mere relevant end nogen sinde for at være præst, idet den netop kan hjælpe til at bygge bro over den kløft, som man ellers kun med livet som indsats kan springe over.

Diskussionen om, hvad man kan bruge teologi til, fører uvægerligt ind i den aktuelle diskussion om forholdet mellem teori og praksis i præsteuddannelsen. Dette spørgsmål er langt mere komplekst, end det er muligt at behandle på dette sted, og kræver under alle omstændigheder en grundig professionsdidaktisk gennemtænkning af, hvad en præst i dag skal kunne. Det skal derfor også præciseres til indledning, at artiklens mål ingenlunde er at hævde, at den teologiske uddannelse er i stand til at forsyne en præst med alt, hvad han eller hun har brug for af tekniske, menneskelige og praktiske kundskaber for at gøre sit arbejde ordentligt. Artiklens anliggende er det mere beskedne at nuancere diskussionen om, hvilken rolle teologien kan spille i mødet med den komplekse virkelighed, man som præst står i. Eller med andre ord at overveje, hvordan man i stedet for det ufrugtbare valg mellem teori og praksis kan kombinere de to perspektiver, og derved opnå et bredere og mere fuldstændigt vue over landskabet end udsigten fra den ene side af kløften giver mulighed for.

I dagens kirkelige og samfundsmæssige virkelighed er evnen til refleksion over egen praksis mere nødvendig end nogen sinde før. Denne evne må imidlertid opøves og udvikles. Med udgangspunkt i den aktuelle diskussion om præsten som leder vises det, hvordan universitetsteologien i samspil med andre teoretiske perspektiver kan bidrage til at belyse komplekse problemstillinger.

ger i præstens hverdag. Brugt induktivt kan teologien bringes til at kaste nyt lys over den besværlige praksis. Og omvendt kan praksis give anledning til at rejse nye spørgsmål, som kan anspore til videre udvikling af den teologiske tænkning.

Kontekstens betydning

Den amerikanske homiletiker Fred B. Craddock har bidraget til at introducere den induktive metode i arbejdet med prædikenen som modvægt til den klassiske deduktive, dogmatiske tilgang. Den deduktive prædiken tager udgangspunkt i en overordnet påstand, der brydes ned i pointer eller afledte påstande, som igen forklares og illustreres for så til slut at blive appliceret på tilhørernes situation. Bevægelsen går fra oven og nedad, fra det generelle til det specifikke, fra konklusion til argumentation, hvilket ifølge Craddock ikke kun er problematisk rent kommunikativt, men også forudsætter, at prædikanten befinder sig i en position, hvorfra han er i stand til at deducere tekstens konsekvenser for tilhørernes tro og liv. Karikeret genkendes figuren fra den prædikende, knytnævesvingende eller pegefingerpegende præst, der har leveret stof til utallige vittighedstegninger, idet han (altid han!) udfører indviklede teologiske knæbøjninger og strækøvelser, hævet over den undrende menighed.

Bevægelsen i den induktive prædiken går den modsatte vej. Med udgangspunkt i partikulære erfaringer, som er genkendelige for tilhørerne, bygges prædikenen op via analogier og paralleller frem mod en generel slutning eller konklusion, som overlades til den enkelte. Hensigten er ikke at tvinge menigheden op i en krog, hvorfra der kun findes én mulig vej videre, men at skabe et rum for stillingtagen, som modsvarer den enkeltes erfaringsverden. Det er ikke prædikanten, men tilhøreren, der fuldender prædikenen (Craddock 2001, 43ff.).

Den induktive bevægelse i prædikenen er solidt funderet i moderne læringsteori, der bygger på den indsigt, at den lærende selv er aktiv deltager i læreprocessen. Menigheden er ikke tomme kar, hvori præsten kan fylde sin teologiske viden, eller ubeskrevne blade i livets store bog. Hver enkelt kommer til gudstjenesten med sin historie og sine erfaringer, der får betydning for, hvad

hun hører, og hvordan hun forstår det, der bliver sagt. Den enkelte deltagers konkrete livssituation, almene viden og tidligere erfaringer med kirkens forkyndelse og praksis spiller med i forståelsen af, hvad der siges og gøres i gudstjenesten. Det er derfor ikke tilstrækkeligt at interessere sig for det, som underviseren, liturgen eller prædikanten foretager sig. Mindst lige så vigtigt er det at se på deltagerens forudsætninger og den måde hvorpå ny forståelse opbygges.

Denne opfattelse af læring har sine epistemologiske rødder i den hermeneutiske tradition. Ikke mindst Gadamer har betonet, hvordan erkendelse først og sidst er en hermeneutisk proces, som ikke kan tænkes uafhængigt af den enkeltes forforståelse. I selve tilegnelsen af et stof ligger der allerede en bestemt forståelse af et sagsforhold eller en problemstilling, som er formet af, hvad den lærende på forhånd ved og kan, og af den situation, som han lige nu står i. Det er dermed heller ikke muligt at adskille forståelse fra anvendelse. Anvendelsesdimensionen er til stede fra første færd som det, der orienterer den lærendes opmærksomhed. Det betyder således også, at man frem for at tænke rækkefølgen teori-praksis må tage udgangspunkt i det forhold, at den lærende i udgangspunktet befinder sig midt i verden, i praksis. Erkendelse er altid erkendelse i kontekst.

Hvor Schleiermacher stadig kunne tænke ud fra en forståelse af praktisk teologi som anvendt teologi, der tog sit udgangspunkt i teorien, er det ud fra en hermeneutisk tilgang nødvendigt at vende bøtten. Eftersom vi aldrig går forudsætningsløst til teorien – heller ikke til teologien – må vi tænke bevægelsen den modsatte vej, fra praksis over teori tilbage til praksis. Frem for at lede efter det privilegerede udgangspunkt, hvorfra det er muligt at deducere en “ren” teologi med almen gyldighed, er øvelsen tværtimod at tydeliggøre de forudsætninger, hvorudfra vi erkender, og den position, hvorfra der spørges. Objektiviteten ligger ikke i det uantastelige udgangspunkt, men i den kritiske eksplicitering af metoden.

Praktisk orienteret praktisk teologi

Craddock er funderet i den pragmatisk filosofi, som især har præget den angloamerikanske pædagogiske tænkning. Det er næppe noget tilfælde, at et

af de mest markante konkrete forsøg på at nytænke den praktiske teologi i induktiv retning ligeledes kommer herfra, nemlig fra hans landsmand Don S. Browning, som er tidligere professor i religion og psykologi ved Divinity School, University of Chicago.

Browning knytter til ved såvel pragmatisk filosofi som hermeneutisk og kritisk teori i sit grundsynspunkt: at viden i sin natur er praktisk, og at al teologi dermed fundamentalt set må anskues som praktisk teologi. Teologi kan ifølge Browning bestemmes som en kritisk dialog mellem de implicite spørgsmål og de eksplicitte svar i de kristne klassikere og de eksplicitte spørgsmål og implicite svar i samtidens kulturelle erfaringer og praksisser. For så vidt som teologien forholder sig til – og udspringer af! – det faktum, at kirken er til, kan den ikke nøjes med at argumentere i sit eget lukkede rum. Den må hele tiden være i dialog med en pluralistisk offentlighed, og for så vidt som kirken må begrunde og artikulere sin tro over for både troende og ikke-troende, er teologiens opgave helt igennem praktisk.

Det er samtidens praktiske anliggender, spørgsmål og temaer der driver, motiverer og former teologien på alle niveauer. Teologien sætter ind der, hvor verdslig og religiøs praksis mister sin selvfølgelighed og bliver udfordret. Dette betyder ikke en ukritisk overtagelse af social teori og videnskab. I mødet med samtidens udfordringer er opgaven derimod at bringe den teologiske tradition på banen som kritisk ressource og samtalepartner. Men teologien må på sin side også finde sig i at skulle underkaste sig kritisk efterprøvelse, hvor sandhedsværdien må gøres gældende gennem argumentation.

Teologens og præstens rolle er ifølge Browning at fungere som hermeneutisk guide, der kan hjælpe til at sætte menighedens individuelle erfaring(er) ind i en større forståelsesramme. Til forskel fra kontramoderne og radikalt postmoderne praktisk teologiske strategier fastholder Browning det nødvendige i at argumentere ud fra en fælles offentlig fornuft, som gør forståelse mulig. Netop evnen til at ræsonnere gør det muligt at skelne mellem god og dårlig teologi og at gøre teologiske argumenter gældende i f.eks. den etiske debat. Teologien må derfor ikke opgive sin offentlige dimension og bestræbelsen på at gøre sig forståelig (Browning 1991, 45ff. Se også Cahalan 2005, 68ff.).

Fra teori til praksis eller fra praksis til teori?

Det underliggende problem, som Craddocks induktive homiletik og Brownings forsøg på nytænkning af den praktiske teologi beskæftiger sig med, er lige så gammelt som den med hønen og ægget. Og formentlig lige så umuligt at løse. Næmlig det i indledningen nævnte spørgsmål om forholdet mellem teori og praksis, som også giver sig udtryk i de forskellige opfattelser af, hvad den praktiske teologi er for en størrelse. Bernd Schröder opererer med fire mulige modeller, som hver for sig repræsenterer et bestemt syn på teori-praksis relationen (her gengivet i Nielsen 2003, 13): Er den en *anvendelsesvidenskab*, som bl.a. Schleiermacher mente, hvis formål var at regulere og styre den kirkelige praksis? Eller er den en *handlingsvidenskab*, der kritisk forholder sig til kirkens virksomhed og anviser alternative modeller for handling? I begge tilfælde synes det forudsat, at der af teologien kan deduceres direkte vejledning for den kirkelige praksis. I modsat retning peger opfattelsen af praktisk teologi som *orienteringsvidenskab*, henholdsvis som *interpretationsvidenskab*, som bl.a. Browning gør sig til talsmand for. Her er opfattelsen af den praktiske teologis rolle en smule mere ydmyg. Teologien forudsættes ikke at være leveringsdygtig i normative forskrifter for, hvordan kirkens praksis skal indrettes. Dens rolle er i de to sidstnævnte opfattelser den mere beskedne at udgøre et reservoir for fortolkning, som kan bruges induktivt.

Antagelsen af, at teorien (teologien) er i stand til at foreskrive praksis, er i dag problematisk – af mindst tre grunde: Den første er den, som også antydes af Craddock, nemlig at præsten i dagens samfund ikke er i en position, hvor han – eller hun – kan forudsætte, at menigheden er indstillet på at godtage den deduktive prædikens præmis, nemlig at præsten har en særligt privilegeret adgang til at fortælle, hvordan virkeligheden hænger sammen. Modernitetens autoritetstab har for længst sat sig igennem som smertelig virkelighed på dette punkt.

Den anden grund er den fundamentale indsigt, at erkendelse afhænger af perspektivet, og at spørgsmålet har hermeneutisk forrang for de svar, der kan gives. Det frit i luften svævende, autonome (og abstrakte!) individ findes ikke. Særligt den postmoderne pædagogiske filosofi har udviklet dette standpunkt ved at pege på, hvordan viden altid er situeret i en konkret kontekst, hos kon-

krete individer og positioner, som på forskellig vis er involveret i den sag, det drejer sig om. Ikke-involveret interesse er dermed principielt umulig.

Den tredje grund angår det principielle forhold mellem teori og praksis. Er det overhovedet muligt at trække en så lige linje fra teori til praksis, som de førstnævnte modeller antyder? Har den amerikanske pragmatisme og den hermeneutiske filosofi, som begge har inspireret Brownings udkast til en praktisk teologi funderet i praksis, ikke tværtimod ret, når de hævder, at teorien ikke kan adskilles fra praksis? Eller at praksis følger sin egen logik, som ikke styres af nogen teori, sådan som bl.a. den franske sociolog Pierre Bourdieu hævder? Det rationalistisk-idealistske paradigme, som har domineret lange perioder af den europæiske tænkings tradition, er i dag under pres.

I forhold til den praktiske teologi kan man hævde, at denne udvikling allerede er mainstream, for så vidt som kontekstens betydning for den kirkelige virkelighed er alment anerkendt. De kritiske røster mod de empiriske videnskabers berettigelse i forståelsen af folkekirkens nutidige vilkår er stort set forstummet – og der er efterhånden bred enighed om, at formidlingen af kirkens tradition til nutidsmennesker kan profitere af den viden og indsigt, som socialvidenskaberne kan levere.

Set fra den anden side kunne det overvejes, om den praktiske teologi ved at fokusere på de formidlingsmæssige vanskeligheder, som kirken står over for i dag, har forsømt det mere offensive arbejde med at formulere centrale teologiske indsigter i mødet med nye udfordringer. Faren ved dette er naturligvis, at teologien overtager rollen som kustode i museet over bevaringsværdige spørgsmål. En ægte induktiv teologi kan ikke nøjes med at formidle de allerede givne svar på traditionens implicite spørgsmål. Den må også være med til at pege på de spørgsmål i samtiden, som kalder på nye svar, og at bringe disse ind i en kritisk og konstruktiv omgang med den kristne tradition.

Hvad skal vi med det?

En induktiv tilgang til teologien kan i sagens natur ikke beskrives udtømmende, al den stund perspektivet ikke er defineret ovenfra, men nedefra, udefra og indefra. På baggrund af det – relativt – kortfattede rids af Craddocks og

Brownings forsøg på en nytænkning af den praktiske teologi som helhed og homiletikken i særdeleshed tegner der sig imidlertid et omrids af, hvad en induktiv teologiundervisning *kunne* være. Her er der for mig at se to afgørende kendetegn. Det første er metoden, som må være problembaseret. Dette betyder et farvel til den klassiske teologiske opgaveformulering “Der ønskes en redegørelse for Poul Helgesens syn på...” og den teorirefererende fremstilling til fordel for en mere tydeligt vidensbrugende, analyserende og kritisk perspektiverende fremstilling, som gør den teologiske grundviden og fagets kernecurriculum produktive til at belyse det valgte problem.

Det andet kendetegn er genstandsfeltet, som i induktiv teologiundervisning udgøres af erfarede problemstillinger. Dette gør den induktive tilgang oplagt i forbindelse med efter- og videreuddannelse af præster, for hvem den daglige virkelighed i sognet er en udfordring til at (gen)overveje, hvad teologien i grunden har at bidrage med. Med den konkrete praksis som udgangspunkt bliver det muligt at belyse aktuelle problemstillinger ved hjælp af en bred vifte af perspektiver; ikke kun teologiske, men også relevante tilgange hentet fra eksempelvis sociologi, psykologi og organisationsteori. På denne måde tegnes der et helhedsbillede af problemet i dets kontekst, som kan bidrage til at stille nye spørgsmål til den teologiske tradition, og dermed fralukke den mening i sammenhænge, som den ikke selv havde forudset.

Når den induktive tilgang i den her beskrevne form i særlig grad er relevant i efter- og videreuddannelsen hænger det sammen med, at den kan hjælpe til at bygge bro over afgrunden mellem teori og praksis. Praksis' iboende fare er risikoen for at falde i den grøft som antropologer kalder at *go native*, dvs. at miste den kritiske distance. Omvendt er teoriens fare at tabe forbindelsen til sin kontekst. Løsenet er refleksion som det middel, der ikke kun kan fastholde praksis på en (selv)kritisk tilgang, men som også kan fastholde teorien på den udfordring, det er at besvare de spørgsmål, der rent faktisk stilles.

Ledelse som tema for induktiv teologiundervisning

Det Teologiske Fakultet i København afprøver i foråret 2009 mulighederne i den induktive tilgang i forbindelse med et efteruddannelseskursus, som omhandler problemstillinger knyttet til præsten som leder i folkekirken. Kurset

illustrerer eksemplarisk, hvordan induktivt arbejde med teologien kan inspirere et efteruddannelsesforløb og bidrage med nye perspektiver på både den folkekirkelige praksis og udviklingen af den teologiske forskning.

Ledelsesproblematikken i folkekirken har tydelige lighedspunkter med det, der inden for samfunds- og naturvidenskaberne kaldes et *wicked problem*. Wicked problems er kendetegnede ved at berøre alle de minefelter, der indgår i teori/praksis-problematikken: manglen på entydig problemstilling, uforenelige eller direkte modstridende interesser hos de involverede aktører, indbyggede etiske dilemmaer og ofte stærk modstand mod forandring. En tilsvarende kompleksitet knytter sig til ledelsestemaet, og kompleksiteten bliver ikke mindre i en organisation som folkekirken, bestående af mange lag og mange aktører med potentielt modstridende interesser, og formet af en lang folkekirkelig tradition for skepsis over for talen om præsten som leder.

På denne baggrund forekommer det muligvis ikke sært, at der i dansk sammenhæng ikke har været tradition for at tematisere ledelse i kirken i nævneværdig grad. Desto mere synes der at være basis for at arbejde induktivt med problemstillinger, der kan tjene til at belyse ledelse teologisk. Den træthed, som spores ved de mange diskussioner om ledelse kunne måske skyldes, at disse ofte løsrives både fra de dagligdags banale og jordnære opgaver og fra forståelsen af præstetjenesten. Ud fra den konkrete situation er det imidlertid muligt at spørge tilbage til mere omfattende teoretiske problemstillinger, som kan vise sig teologisk frugtbare. Var det for resten ikke også ledelse det handlede om dengang i Korinth, i Efesus og Filippi, da Paulus kontekstualiserede sin Kristusforkyndelse?

Oplagte indgange er konkrete analyser af magt, autoritet og tjeneste. Herudover ansporer problematikken til at gennemtænke den pastoralteologiske tradition og den lutherske kirke- og embedsforståelse, som udgør det teologiske grundlag for præstens virksomhed. Med henblik på at udvikle relevante begreber om præsten som leder i en nutidig kontekst er det desuden nødvendigt at undersøge, på hvilke områder moderne organisations- og ledelsesteori kan bidrage til forståelsen. Jura, sociologi og modernitetsteori kan informere analysen ved at beskrive de ydre rammer for præst og folkekirke i dagens samfund. Tilsammen kan mangfoldigheden af perspektiver belyse de aktuelle ledelsesmæssige udfordringer og hjælpe til afklaring af, hvad der i dag må kræves af en tidssvarende og teologisk funderet ledelsespraksis: På hvilke om-

råder kan den teologiske tradition bidrage med begreber om pastoral ledelse, der frugtbar lader sig sammenholde med moderne teorier om ledelse og organisation? Hvor er der grund til at forholde sig kritisk til såvel den pastoral-teologiske tradition som til moderne ledelsesteori?

Kurset, som har været gennem en dybtgående planlægningsfase, lægges til rette på en måde, så fremlæggelse af teoretiske perspektiver i forelæsnings- og oplægsform veksler med øvelser, som er tilrettelagt ud fra en problembaseret tilgang. Målet er at sætte deltagerne i stand til at analysere konkrete ledelsesudfordringer og reflektere over egen praksis, rolle og handlemuligheder med henblik på at vurdere og anvende relevante modeller for ledelse i menigheden.

Udgangspunktet for kurset er, at præster som teologer i kraft af deres faglige ballast har et enestående potentiale til at tolke de aktuelle udfordringer for kirken, som hele diskussionen om ledelse er udtryk for. Og omvendt: at den teologiske forskning kan udfordres og beriges ved at blive konfronteret med de udfordringer, som kirken i dag står over for. I dette tilfælde i tilknytning til diskussionen om ledelse. Andre vil komme til, som på samme vis kalder på at blive taget op.

Epilog

At teori og praksis grundlæggende er forskellige betyder – for at blive i billedet fra Ronja Røverdatter – at Helvedesgabet ikke kan ophæves, og at der umiddelbart ikke er andet at gøre end at springe for livet, hvis man vil krydse afgrunden. Men refleksionen kan hjælpe til at bedømme afstanden og det nødvendige afsæt, og give det samlede overblik, der sætter i stand til ikke blot at springe i blinde. Eller – for at kombinere billedet med en gedigen teologisk metafor – til at grave de spadestik dybere, der gør det muligt at nå ned under kløften og få fodfæste på klippegrunden.

Litteratur

- Browning, Don S. 1991: *A Fundamental Practical Theology*, Minneapolis.
- Cahalan, Kathleen A. 2005: *Three Approaches to Practical Theology, Theological Education, and the Church's Ministry*, IJPT vol 9.
- Craddock, Fred B. 2001: *As One Without Authority*, St.Louis.
- Lindgren, Astrid 1988: *Ronja Røverdatter*, Gyldendal.
- Nielsen, Bent Flemming 2003: "Hvor praktisk er den praktiske teologi?", i: *Dansk Teologisk Tidsskrift* 66.

Kirsten Donskov Felter er cand.theol. et pæd. og ph.d.-studerende ved Det Teologiske Fakultet på Københavns Universitet.

Kirkens forpligtelse på den fortsatte dannelses- og uddannelsesproces

Helene Dam

Decentral videruddannelse er vigtig. Og dens styrke ligger i at bistå præsten i hans/hendes første år med refleksion over praksis. Det er ved at udføre teologien, man bliver i stand til at forstå den. Teologien må man have ind under huden, for først der bliver den til en hel erkendelse. Forfatteren argumenterer således for en tilbagevenden til et gammelt humanistisk dannelsesideal, hvor æstetisk dannelse er i hovedsæde.

Inden for de sidste år har jeg mødt et voksende ønske fra mine kolleger, ikke mindst fra yngre kolleger, om at kunne opgradere deres fag og hente inspiration til deres arbejde både gennem et bredt spekter af kursustilbud og gennem oprettelse af forskellige former for arbejdsgrupper. Et andet gennemgående ønske er, at tilbuddene ikke alene tilbydes på landsplan, men også dér, hvor præsten arbejder og bor.

Det betyder på ingen måde, at der ikke tillige er et behov for de landsdækkende kurser, der varetages af Præsternes Efteruddannelse, Præstehøjskolen og af TPC i Løgumkloster. Det er stadig af betydning for præster i dag, at de har mulighed for at kunne tage hjemmefra i en uge eller mere, så de på afstand af dagligdagens mange krav og arbejdspress kan få ro til fordybelse.

De decentrale uddannelsessteder skal altså ikke forstås som en nedprioritering af de nuværende, men derimod som en opprioritering af den fortsatte dannelse og uddannelsesproces, som er af vital betydning, for at præsten kan styrke sin faglige identitet.

Fordelene ved den stiftsbaserede efteruddannelse er, at den giver mulighed for at kunne trække blot en dag eller nogle timer ud af kalenderen og hente inspiration til sit arbejde, løbende at kunne videreudvikle og vedligeholde de færdigheder, som præstearbejdet kræver, mulighed for at skabe kollegiale netværker og arbejdsgrupper, mulighed for at kunne mødes med andre fagfolk i lokalområdet og eventuelt indgå i samarbejde med dem.

Faglig identitet

Der er overalt i samfundet i dag et større og større fokus på efteruddannelse. I mange ansættelsesforhold er det ikke alene lønnen, der tæller, men også i hvor høj grad, arbejdsgiveren kan friste med indbydende kompetencegivende efteruddannelses tilbud. Økonomen, juristen, lægen og præsten skal også vide noget om fag som samarbejde, ledelse, kommunikation, krisehåndtering etc.

Verden ser anderledes ud i dag end på vore bedsteforældres tid. Præsten er ikke længere den alvidende i kraft af sin teologi. Det er vi selvfølgelig nødt til at forholde os til. Og er måske derfor i endnu højere grad nødt til at forholde os til vor faglige identitet som teologer.

Det teologiske studium er ikke en professionsuddannelse, hvilket nødvendiggør, at den teologiske kandidat fortsætter på Pastoralseminariet, og i sin første ansættelsesperiode som præst, på den obligatoriske Efteruddannelse. Med oprettelsen af Præsternes Efteruddannelse har man føjet et væsentligt uddannelsesmodul til præstearbejdet, fordi motivationen for at uddanne sig inden for præstearbejdet stiger betydeligt i det øjeblik, man kommer ud i et embede og først for alvor mærker, hvor skoen trykker.

Baggrunden for dette nummer af Kritisk Forum er kirkeministeriets overvejelser vedrørende præsteuddannelsen. Kritisk Forums tema i den anledning er: *Teologisk eksistens*. Det er værd at bemærke sig denne formulering, fordi man ofte benævner de fag, der har med præsteuddannelsen at gøre, for praktisk teologi. Jeg mener, det er en indskrænkning både af den måde, man forstår teologien på og den måde, hvorpå man forholder sig til præstearbejdet. Det er gennem teologien i hele sin bredde, ikke alene gennem den praktiske teologi, at præsten henter sin identitet. På den anden side er det interessant,

at præsten først gennem sit arbejde som præst rettelig kommer til at forstå teologien og dermed kan opnå en teologisk identitet.

Faglig identitet og dannelse

Der er to ting at overveje i forhold til teologisk identitet. Der findes en god gammel akademisk tradition for, at enhver videnskab alene bør udvikle sig og skabe nye indsigter gennem sin eget videns område.

I praksis betyder det, at teologen ikke kan nå til nye indsigter som teolog ved tillige at læse psykologi eller ledelse. Jeg siger hermed ikke, at en teolog ikke godt kan tilegne sig andre videnskaber og fag end sit eget. Det jeg siger er blot, at en teolog alene kan opnå teologisk identitet gennem teologien.

Det betyder på ingen måde, at teologen af den grund behøver at ende som fagidiot. Tværtimod. Det er netop kendetegnende ved dannelse, at det først er, når vi er rodfæstet i vor egen identitet, at vi kan åbne os for nye indsigter uden at miste vor identitet.

Det andet er, at de universitære uddannelser ofte har sat en ære i at skille videnskab og praksis ad. Det teologiske fakultet er jo netop ikke en professionsuddannelse, som det medicinske studium er det.

Ikke desto mindre ved de medicinstuderende godt, hvordan det ændrer deres forståelse af det anatomiske atlas, når de får mulighed for at skære i en krop. De forstår først anatomien, når de får lov til at praktisere den. De får en anden forståelse af deres viden, når de udfører den.

Måske vil man indvende, at sådan tænker alene et professionsorienteret fakultet, i modsætning til det fakultet, der ønsker at dyrke den rene videnskab.

Interessant nok stammer denne forståelse af tingene imidlertid ikke fra et professionsorienteret studium, men fra det humanistiske dannelsesideal, udtænkt af den italienske filosof Giambattista Vico (1668-1744). Hans livs projekt var en forsoning mellem scientismen og et humanistisk livssyn, grundet på den kendsgerning, at mennesket ikke er ren fornuft, men også fantasi og følelser.

En af hans hovedteser var: *verum et factum convertuntur*, der frit kan oversættes til, at sandheden er ensbetydende med det gjorte. Det betyder altså, at

færdigheder ikke blot forudsætter forståelse, men i eklatant grad selv er forståelsesfremmende. Vi forstår tingene, når vi udfører dem.

På en måde er det interessant, at det er inden for et naturvidenskabeligt studium, at denne gamle humanistiske tanke udfolder sig. Hvorimod det i dag så at sige er glemt inden for stort set alle humanistiske institutter på universitetet.

Skulle vi overføre denne tese til teologien, betyder det, at de studerende først forstår teologien, når de udfører den. Når teologien bliver til forkyndelse i en prædiken eller ved en begravelse eller en vielse, når teologien udøves i en sjælesorgs samtale, når teologien udøves i mødet med konfirmanderne, for blot at nævne de mest indlysende steder i præstens arbejde.

Færdigheder og erkendelse

Enhver form for udførelse kræver færdigheder, men færdigheder er ikke blot redskaber, de er jo netop forståelsesfremmende i kraft af, at de er en del af praksis – af den udførende proces. Kunstneren ved, at han kun kan udføre sit arbejde, hvis han har tilegnet sig de nødvendige færdigheder. Men han ved også, at det er gennem disse færdigheder, at han kan nå til nye indsigter inden for sit fag. I jo højere grad han har tilegnet sig de nødvendige færdigheder, som hans håndværk kræver, i jo højere grad kan han også videreudvikle sit håndværk og nå til nye indsigter. Det gælder både skuespilleren, musikeren, maleren, forfatteren etc.

Præsten er hverken skuespiller eller musiker eller forfatter. Og alligevel ligner hans arbejde deres deri, at han også er nødt til at kunne sit håndværk.

En præst skal kunne tale højt og tydeligt, så man kan høre, hvad han eller hun siger. Læse en tekst op, så man forstår indholdet. Kende de krav, der stilles til et manuskript, så tilhøreren får lyst til at høre prædikenen. Og i det hele taget kunne formulere sig rimelig godt i både tale og skrift. Ofte forstår vi de fag, der arbejder med disse færdigheder, som udelukkende redskabsfag.

Vi mener ofte, at først skal teologen kende sin teologi, og derefter lære kommunikation, så han eller hun kan kommunikere teologien videre, så mennesker, der ikke er teologer, også forstår den.

Men der er langt mere på spil her.

Færdighederne involverer nemlig sanserne. Vi er nødt til at forholde os til lyden og udtrykket i vores stemme, nødt til at forholde os til vores krop. Er der overhovedet overensstemmelse med det, vi siger og måden, vi siger det på? Men ikke nok med det: Indholdet af det vi siger får også en anden karakter, når vi går fra det klart definerede (afgrænsede), objektive distancerede videns- og begrebsprog til et sprog, der i langt højere grad taler til sanserne, fantasien og følelserne. Vi kan på en helt anden måde se det for os, gennem eksempler inddrage det i vort eget liv og få det ind i kroppen gennem det sansende sprogs særlige evne til at udtrykke sig gennem rytme og klang.

Emnet får krop. Teologien får krop.

Teologiens emne, den hellige skrift, er om noget ikke kendetegnende ved et sprog, der bruger abstraktioner for derigennem at forholde sig objektivt videnskabeligt distanceret til mennesket, men ved et sprog, der netop taler til både sansning, fantasi og følelser. Derfor er det ikke muligt at trænge ind i teologiens emne uden også at inddrage den sansende erkendelse. Ikke muligt at forstå den uden også at udføre den, ikke muligt at udføre den uden de færdigheder, udførelsen kræver.

Det er ganske enkelt nødvendigt for vor faglige identitet at danne bro mellem den intellektuelle erkendelse og den sansende erkendelse, og broen mellem de to erkendelser bygges af de færdigheder, der kræves af os, for at vi kan give den krop.

Desværre hører man undertiden, at det jo bare er »ren æstetik«. Men så er vores hellige skrifter også ren æstetik i kraft af deres ufattelig store udtrykskraft. Denne ulykkelige misforståelse skyldes desværre, at man i det 18. århundrede skabte en ny filosofisk disciplin, æstetikken. Hermed blev den sansende erkendelse alene overgivet til kunsten. Og alt hvad der vedrørte videnskaben, også de humanistiske videnskaber, og alt, hvad der vedrørte menneskers liv med hinanden, blev alene overgivet til den intellektuelle erkendelse. Denne adskillelse råder stadig i de fleste universitære uddannelser, hvor der kun stilles krav til den rene og pure videnskabelige metode. Denne adskillelse præger stadig vort samfund, hvor man først og fremmest vælger at lade sig råde af den eksakte videnskabelige metode. Denne adskillelse skar mennesket over i to dele, mennesket var ikke længere en helhed af intellekt og følelse, af forstand og fantasi, af viden og intuition. Men mennesket og det samfund mennesker lever i med hinanden lader sig ikke adskille på en så bombastisk

måde. Og det giver sig selv, at teologien heller ikke kan. Løgstrup skriver i Den etiske fordring: »Filosofi kan – i bedste fald – gøre en forståelse klar. Digtning kan gøre den nærværende«

Hermed pointerer Løgstrup en væsentlig forskel mellem den intellektuelle og den sansende erkendelse. Jeg vil tage mig den frihed at overføre det til teologien: Den intellektuelle erkendelse kan – i bedste fald – gøre teologien klar. Den sansende erkendelse kan gøre den nærværende.

Når mennesker i dag skal forholde sig til deres eksistens, spørger de ofte i langt højere grad kunsten om svar end kirken om svar. Måske kan det ikke udelukkes, at det skyldes, at teologien ikke i tilstrækkelig grad har forstået, at den først bliver nærværende i menneskers liv, når den tør tage den sansende erkendelse alvorligt. Fordi mennesket netop ikke er ren fornuft, men også følelser og fantasi, derfor kan vi først tale om teologisk eksistens, når vi kan binde den intellektuelle og den sansende erkendelse med hinanden, og når vi besidder de færdigheder, der kræves for at kunne gøre det.

Dannelse og uddannelse

På Københavns Stiftscentral har vi forsøgt at opbygge et sted ud fra de her skitserede idéer. Vi er en tankstation for præsten – tæt på hans arbejde.

På baggrund af de erfaringer vi har gjort i København vil jeg i det følgende opstille nogle punkter, som jeg mener er væsentlige for præstens fortsatte dannelses- og uddannelsesproces. Det handler om:

- At styrke præstens teologiske identitet ved at bygge bro mellem universitetet og præstearbejdet. At afholde kurser, hvor universitetsteologer kommer og udfolder deres faglige viden med henblik på præstearbejdets særlige forpligtelse på forkyndelsen.
- At styrke den sansende erkendelse gennem kurser, hvor teologer belyser teologiens emne ud fra denne erkendelse og gennem kurser, der giver mulighed for dialog med andre fagfolk inden for fag som f.eks. musik, billedkunst, litteratur, film, retorik etc.
- At udvikle faglige færdigheder gennem oprettelse af arbejdsgrupper, hvor man kan modtage faglig feedback; træne og videreudvikle sine færdighe-

der og drøfte, hvilken betydning det får for den teologiske forståelse. Arbejdsgrupperne kan bl.a. beskæftige sig med forberedelse og fremførelse af prædikenen, artikelskrivning til kirkeblade og aviser, nye veje med konfirmander og supervision i sjælesorg.

- At tilbyde stemmetræning og liturgisk »brush up«. Stemmen er et af præstens væsentligste arbejdsredskaber. En ikke-vel fungerende stemme eller en uhensigtsmæssig stemmeføring og et uhensigtsmæssigt kropssprog kan blokere for selv det bedste indhold, så det aldrig når ud til tilhørerne.
- At styrke det kollegiale samarbejde gennem kurser og etablering af arbejdsgrupper, hvor man kan inspirere hinanden og mødes på tværs af provstigrænser og teologisk observans.
- At styrke samarbejdet mellem præster og de øvrige medarbejdere i kirken og mellem kirken og lokalsamfundet gennem afholdelse af fælleskurser. Disse kurser kan evt. laves i samarbejde med Skoletjenesterne eller andre af stiftets udvalg, så man kan nå ud til en bredt sammensat modtagergruppe, der f.eks. kunne indbefatte organister, præster, sognemedhjælpere og skolelærere. Blandt kursusemnerne kan nævnes et så bredt felt som salmesang, hjerneforskning, børns sorg ved dødsfald og arbejdet blandt de udstødte i samfundet. Det handler ikke om samarbejde, men om emner vi er sammen om, dermed er de med til at skabe afsæt for et naturligt samarbejde i hverdagen.

De fleste stifter og provstier er allerede opmærksomme på behovet for decentral efteruddannelse og tilbyder derfor i større eller mindre omfang kursusdage for deres præster. Men denne kursusvirksomhed bør i langt højere grad formaliseres og struktureres og indgå i kirkens samlede efteruddannelse.

Med det stadig voksende behov i dagens samfund for religiøs og spirituel forståelse af den menneskelige eksistens, er det af yderste vigtighed, at folkekirkens præster igennem hele deres ansættelsestid kan styrke deres teologiske eksistens gennem en fortsat dannelses- og uddannelsesproces. De decentrale uddannelsessteder er en nødvendig del i denne proces. Vi har ikke tid til at vente. Det er nu, vi må handle.

Helene Dam, Stiftspræst og sognepræst
Religionspædagogisk Center, Frederiksberg Alle 10, 1820 Frederiksberg C

Det teologiske studium som professionsforberedelse

Jan Lindhardt

Artiklen vil forsøge at anskue det traditionelle og værdifulde teologiske studium ud fra en nutidig vinkel. »Nutidig« skal forstås helt bogstaveligt, idet alt hvad man lærer i studiet skal ses om noget der gælder i dag. Denne vinkel henter sin begrundelse i det tidsbegreb, der ligger i mundtlig kommunikation, hvor man altid kun tager ordet, når der er en aktuel grund til det.

Da jeg kom til Århus i sommeren 1963 for at overtage et job som amanuensis i teologi med særlig tilknytning til de teologiske biblioteker, var det lidt af nød. Jeg ville nok så gerne have været sognepræst, men turde ikke binde an med det fordi jeg stammede. Præsten og hunden lever af munden, som man siger og det betød at jeg ville have svært ved leve op til et præstejob, for her skulle man bruge munden, først og sidst ved gudstjenester og kirkelige handlinger, men også i en meget varieret virksomhed, der forudsatte samtaler om vidt forskellige ting, lige fra at føre kirkebøger og hvad det gav af samtaler, at undervise konfirmander og måske også give en hånd med på den lokale skole, til at drive sjælesorg, herunder mægling (hvilket desværre siden er fjernet fra kirkens rum) og mange andre ting.

Men til gengæld blev jeg jo en klog mand, som bestyrer af et stort og meget velassorteret bibliotek. Jeg var ansat ved det i godt 30 år og kan sige, at det er ganske godt bestykket, både hvad angår det klassiske og kerneteologiske og hvad angår nabofag som f.eks. kultur- og mentalitetshistorie, plus naturligvis i de stadig mere omfattende hjælpediscipliner, som teologen betjener sig. Den teologiske dronning får stadig flere tjenestepiger til sin rådighed, piger som i

deres egen verden er voksne og selvstændige kvinder, som også skulle tilgodeses ved indkøb af litteratur.

Man bliver klog af at læse teologi. Studiet rummer en sjælden kombination af at man studerer i bredden og dermed bliver klog på den europæiske sjæl, kristendommen, og dens færden i fortid og nutid. Og at man samtidig studerer i dybden, et enkelt eller nogle få emner støbes i specialets eller emnekredsens form

Det teologiske studium

Metodisk falder studiet i tre dele (som ikke uden videre har noget at gøre med studiets indhold og væsen). Nemlig at man for det første lærer at arbejde med en tekst og lokke mest mulig viden ud af den. For det andet, at man for en stund skaffer sig et overblik og en indsigt i historiens gang. Og for det tredje at man trænes til at tænke filosofisk og udtrykke sig *stringent*, fouden at man stifter bekendtskab med filosofiens og etikkens øvrige europæiske hovedskikkelser.

Sådan ser studiet ud indefra. Det er de kasser og rammer studenter og lærere tænker på grundlag af i deres indbyrdes samarbejde inden for de såkaldte »institutter« og »fakulteter«.

Kan man ønske sig noget bedre? Ja, det kan man, for det studium, som her er skitseret er ikke særligt anvendeligt for en præst. Det kan være til stor glæde for den studerende selv at tilegne sig megen interessant viden. Men det er ikke en tilstrækkelig forudsætning for at blive præst.

Man fortalte i min ungdom om en kandidat der fik sit første embede syd for Århus og som sin første handling gik hen og solgte sine bøger og købte haveredskaber for pengene, fordi der til præstegården fulgte en stor have, som kaldte på ham. Det er muligvis en vandrerhistorie, men hvis det er rigtigt er den sådan set sandere end hvis den kun handler om en enkelt, ikke alt for kvik kandidat.

Nu tror min læser måske, at jeg vil foreslå forskellige suppleringsfag som psykologi, moderne samfundskundskab, at hebræisk glider ud til fordel for mere ekstensiv læsning af Det Gamle Testamente. Eller at man lægger større vægt på bestemte vinkler som en socialtisk eller en feministisk læsning.

Jeg vil ikke benægte at disse og mange andre forslag, der gennem tiden har set dagens lys, kan være af betydning for teologen, der bliver præst, men det er ikke mit ærinde i denne sammenhæng. Det er derimod at pege på nogle helt grundlæggende forudsætninger for at forstå Bibelen som Guds ord.

Den troendes tid er altid nutid

Under de berømte religionssamtaler i Marburg i 1529 fastholdt Luther overfor Zwingli at brødet og vinen er virkelig, er frelserens legeme og blod; intet mindre. Nadveren er derfor ikke et mindemåltid, hvor vi tilbageskuende huskes på, hvad der skete engang. Nej, det sker netop nu for ørerne af os. Ikke for øjnene af os, for vi kan ikke se det. Det vi kan se, lyver for os, for det ligner blot et stykke brød og en smule vin. Det eneste fornemme ved det, er servicet, som dette måltid serveres på. Hvad måltidet rummer og betyder, kan vi ikke se os til, men vi kan høre det: »Dette er Jesu Kristi legeme ...« og derfor kan præsten bagefter sige: »Den korsfæstede og opstandne frelser, vor Herre Jesus Kristus, som nu har givet os sit hellige legeme og blod, hvormed han har gjort fyldest for alle vore synder ...«

Hvad skal vi tro, vore øjne eller øren? Normalt skal vi stole på begge, ikke mindst når de siger det samme, men når de siger noget forskelligt, er der grund til at standse op og overveje tingene endnu en gang. Og når vi befinder os i troens verden, er det næsten altid ørerne, der har ret. Således også her: Han siger det jo til os tydeligt og klart – det er ikke svært at høre efter eller forstå. Den som har øren at høre med, han høre.

Fortiden opfindes

Alligevel har det moderne menneske svært ved at forstå, for vi har en fortid, hvor vi lægger en masse af det vi ikke kan få plads til her og nu. Det er som en kælder, hvor vi gemmer ting som vi ikke umiddelbart har brug for. Hvordan vi har skabt denne kælder, er en længere historie, og der er måske også flere bud på hvornår det er sket. Selv vil jeg gå tilbage til det 14. århundrede, hvor den italienske digter Francesco Petrarca vandrer mellem Roms ruiner og sør-

ger over den tabte storhedstid, hvor Rom var en verdensmagt, hvad disse bygninger vidnede om.

Men nu er byen sunket i grus.

Før Petrarcas tid havde mennesker ingen fortid. Sindet kunne kun rumme det som det kunne huske, altså det som stadig var levende hukommelse. Det man ikke længere kunne huske, var forsvundet – gået i glemmebogen, som man siger; en mærkelig metafor som peger frem mod en ny tid, hvor man faktisk godt kunne huske noget, der var glemt. Næmlig ved at lægge det ned i skriftens kælder. Hvad man ikke kunne have i hovedet, kunne nu findes i bøgerne, hvor det var blevet anbragt en gang i fortiden. Her opbevares det som konserves, der ikke forandres af tiden. Min hukommelse derimod ændres i takt med mine erfaringer, de indtryk som løbende former min bevidsthed. Skriften husker tingene som de var. Min hukommelse husker dem som de er for mig, men som oftest under stadig forandring.

Udformningen af skriften og dermed opfindelsen af fortiden, skulle få skelsættende betydning for hele det vestlige menneskes tilværelse. Og samtidig skæbnesvangre konsekvenser for religionens betydning.

Ja, men havde man da ikke fortid tidligere, vil nogen sikkert spørge. Jo det havde man i den form at den indgik i en fortælling. F.eks. skrider et eventyr frem og på et hvert punkt af handlingen kan man beskrive, hvad der er fortid, nutid og fremtid. Men fortiden er ikke kun fortid, for den er jo medbestemmende for hvad der foregår nu og i fremtiden. På en måde er den altså ikke rigtig fortid, men også nutid. I vor erindring træder fortiden således frem. Tankegangen kan yderligere klargøres ved at henvise til Harald Weinrich's¹ analyser, der viser at på næsten alle sprog, også moderne europæiske, bruges tidsangivelser primært til at markere, hvad der står i forgrunden (præsens), hvad er et relativt afsluttet forløb (perfektum) og hvad der endnu er i gang (imperfektum, uafsluttet).

Men for moderne mennesker, dvs. for os der lever efter Petrarca er fortiden en tidskategori, som betegner det, som er uhjælpeligt forbi, »den tabte tid«, som en berømt fransk roman hedder.

En mundtlig kultur har ingen fortid

En mundtlig kultur befinder sig grundlæggende i nutid, med de perspektiveringer, som Weinrich peger på. Derfor går de personer, der kan ses på væggene i vore landsbykirker også i det tøj, som man netop var klædt i, da billederne blev malet. Billederne på væggen er jo nutid, og er derfor også i en vis forstand tilstede som levende realiteter, hvis man betragter dem med datidens øjne. Billedernes personer kigger ned på os – og man må håbe at de bryder sig om det de ser!

Martin Luther levede åndelig talt i den gamle tid, hvor man ikke havde nogen fortid og samtidig pegede han på mange måder frem i tiden ved at fremhæve det enkeltes menneskes betydning.

Men hvad kommunikation angår, troede han på sprogets virkelighed. Det skulle være sandt, hvad der blev sagt. Derfor hævdede han også realpresensen, dvs. den virkelige tilstedeværelse i nadveren af Jesu legeme (brødet) og blod (vinen), som jeg har udviklet ovenfor.

Luther lever med sin tro i den gamle mundtlige tidsalder. Og at kristendommen grundlæggende gør det samme, har man ikke rigtigt haft sans for i moderne tid. Mine egne lærere som Johannes Sløk eller Hal Koch troede fuldt og fast på at kristendommen historisk set havde medvirket til at den lineære tid var dukket frem. Det samme gjorde tysk teologi og historieskrivning fra det 20. århundrede. Ganske mærkeligt, når man tager i betragtning at kirkeåret med dets fastlagte tekster fra Det Gamle og Det Nye Testamente er en grundlæggende historisk kategori for kirkens virke.

Hvis det havde været den lineære betragtningsmåde, så var man vel begyndt med Jesu barndom og derefter gået videre med ungdom og så forsøgt at opstille en kronologi fra resten af hans liv ind til lidelseshistorien, der som fortælling sætter begivenhederne ind i en tidslig orden.

Men enhver som bladrer i alterbogen vil se at det netop ikke er konteksten i Det Nye Testamente, der er afgørende for rækkefølgen, men derimod hvilken dag i kirkeåret, den tjener som prædiketekst. Moderne forskere ser som regel bort fra dette, hvilket unægtelig ikke fremmer forståelsen for teksternes betydning.

Dagens tekst tilhører netop dagen i dag og er altså på færde nu, som det der giver gudstjenesten indhold netop i dag.

Sproglige strategier for at fastholde nutidigheden

Derfor er den grundlæggende kategori for prædikenen nutid, og hertil bruger man naturligvis de retoriske virkemidler, som gør teksten nutidig. Det gælder først og fremmest allegori og metafor. Den førstnævnte blev i den tidlige middelalder udviklet til et helt system, den såkaldte firfoldige fortolkningsmåde. Man kunne læse teksten bogstaveligt, som om den handler om et stykke historie eller fortælling.

Man kunne også læse den i overført betydning i mere bred forstand. Dvs. at man læser en helt anden historie indover og lader den være meningen. På denne måde kommer Moses-fortællingerne ikke kun til at handle om Moses, men deres egentlige mening er at sige noget om Kristus. Den næste betydning (som kan overlape den foregående) er den moralske læsning, hvor man tolker et etisk imperativ ud af teksten. Endelig har vi den mystiske betydning, hvor teksten ses som indgangen til læren om eller oplevelsen af det guddommelige. De sidste tre læsemåder skal trække teksten op i nutiden hver på sin måde.

I metaforen forskyder man også meningen, men i kortere form. Når Achilleus kaldes en løve, så er han i virkeligheden dette dyr mere end han er mennesket Achilleus – i hvert fald i den givne sammenhæng.

I virkeligheden kan man bruge hele retorikkens mægtige arsenal af figurer til at gøre teksten aktuel. Når taleren anvender dem, så bliver hans emne netop fængslende eller med andre ord: nutidigt vedkommende, fordi det er anskueligt og overbevisende.

Alt dette har vi svært ved at forbinde ret meget med, fordi vi har skilt sprog og virkelighed ad. Dette sprogfilosofiske problem er man nødt til at arbejde med i det teologiske studium, så man kan få fast grund under fødderne under udfoldelse af den ovennævnte praksis. Også i praksis. Og det er ikke så svært. Grundtvig har nemlig ret i at sprog og virkelighed hænger sammen i »det levende ord«, som ligger os på tungen, når det er blevet lagt her. Det betyder at man bør gøre en del ud af den retoriske viden og kunnen. Lære sig en del af de mange figurer, både akustiske og semantiske, så at ordet springer fra tungen hen i tanken uden vanskelighed.

Det gælder om energisk at bejle til sproget i håb om at få et ja. Det følte Kierkegaard at han havde fået: »Jeg har altid elsket det danske sprog, og jeg

tror at kærligheden er gengældt« skrev han med rette. Sproget svarer sjældent nej til en god frier.

Moderne retorikforskning er for det meste optaget af om retorikken snyder ved at overtale og indoktrinere. Derfor er man optaget af argumenternes gyldighed og virkemidlernes saglighed. Man skal ikke helt udelukke, at der ligger en opgave her, men generelt er sproget stærkere end sine brugere, og derfor er det mere frugtbart at lære sig at tage imod dets overflødigshorn af blomster og indsigter end at søge at holde sproget nede i et forsøg på at fastholde en restringeret saglighed.

Hertil kommer at man må have en fornuftig almen luthersk teologisk fundering som udmønter sig i følgende tre hovedhjørnestenene i den lutherske lære: 1) Skriftprincippet om hvad der driver på Kristus; 2) retfærdiggørelse af tro; 3) at gerningerne flyder af troen.

Selv har jeg først i en sen alder forstået noget af dyden i disse tre udsagn.

Gud frelser

Man skal holde sig til det, der driver på Kristus, er en vigtig opfordring fordi man så let kommer til at falde for det modsatte. Biblen – og det gælder også Det Nye Testamente er nemlig ikke konsekvent og sammenhængende. Det er ikke engang Jesus selv. Groft sagt finder vi to modsatte opfattelser. En hvorefter han er kommet til verden for at frelse alle mennesker, jf. f.eks. Joh 3,17, »Gud sendte sin søn til verden for at frelse den, ikke for at dømme den«. Men mange andre steder udtaler Jesus hårde og fordømmende ord, som ikke harmonerer. Langt de fleste af disse kan ganske vist forklares ud fra stilistisk analyse. Man kan nu engang ikke fremstille det lyse uden at lade det mørke komme til orde. Men sådanne raffinerede strategier forstår moderne læsere og forskere ikke, og derfor er det nok klogt at gå den mere ligefremme vej og anerkende at alle de fordømmende udtryk står der, men de hører til på den anden side; i forhold til os formidler de ikke kristendom. Folk der hævder deres sandhed, ledes naturnødvendigt ind på at vi selv bestemmer over vort gudsforhold. Udtryk som at »Gud rækker hånden frem, men vi skal selv tage den og holde fast i den«, viser det. Troen på helvede, ja overhovedet selve forestillingen herom, at nogle frelses og andre går fortabt, den såkaldte »dobbelt

udgang« bekræfter det mere end noget andet. Kierkegaard skriver et sted at hvis der overhovedet er tvivl om at nogen frelses, så kan jeg regne mig selv for fortabt. Vi kan ikke læse det anderledes end at der er to religioner i Biblen og det er grundlæggende kun den ene, der er sand.

Hvad er tro?

Retfærdiggørelse udspringer af tro, som igen kommer af at høre Guds ord. Hvis vi begynder bagfra, så handler det om at man ikke kan lade være med at give det videre, man selv har fået. Som Hal Koch gjorde opmærksom på i en øvelse hos ham, som jeg deltog i, at moderne børneopdragelse og psykologi var nået til den indsigt at man giver det videre, man selv har modtaget. Har man haft en god og kærlig barndom så giver man den kærlighed, man har mødt, videre, mens en barndom fuld af kulde og straf vil blive videregivet med kulde og straf til ens egne børn.

Det er jo lige præcis det som der fortælles om i Jesu forkyndelse og måske især i urimeligheden af at det ikke sker. Den gældbundne tjener (Matt 18,23-35) opfører sig jo helt fornuftsstridigt: han der havde fået så meget eftergivet, tilgav ikke selv noget.

Jesus går i denne sammenhæng ud fra at kærlighed udspringer af kærlighed, had af had etc. At der med andre ord er et årsagsvirkningsforhold mellem vore følelser og det, som vækker dem.

Dette perspektiv kan vi udvide til at troen altid har en årsag, som ligger udenfor den troende selv. Nu bruges »tro« i mange forskellige sammenhænge, men i virkeligheden gælder dette forhold over alt. Man »tror« ikke at det bliver regnvej, hvis ikke der er tegn på himlen, der peger herimod. Ej heller tror man på et andet menneske, hvis ikke man har sine grunde til det. Og det er vel at mærke grunde som man ikke finder hos sig selv, men hos den anden, som i kraft af disse bliver »troværdig« for mig.

Troen er derfor altid noget man får givet, ikke noget man selv tilegner sig. I en mundtlig kultur som den bibelske kommer troen af det som høres. Den der har øren at høre med, han høre. Når Gud taler til os opstår troen. Vi tror nemlig altid på folk, der vil os det godt, og det vil om nogen Gud. Talens troværdighed skyldes ikke blot at dens indhold kan bekræftes faktuel, men nok

så meget at det er et »godt budskab« (på græsk: evangelium), som jeg i høj grad trænger til og har lyst til at høre. Denne retoriske kendsgerning er helt afgørende for Jesu forkyndelse og vor forståelse af den. Gud taler altså gennem sin søn et glædens budskab om tilgivelse og om døden, der har mistet sin brod og om opstandelsen og livet sammen med Gud, der er vor fremtid. Dette »tror« vi på, dvs. lader os glæde, opmuntre af det og er taknemmelige for det. Det er et budskab om at vi frelses af Hans kærlighed.

Retfærdiggørelse

Hvor kommer så begrebet om »retfærdiggørelse af tro« ind? Ja, det er jo øjensynlig selve budskabets indhold. Det er en kringlet juridisk udtryksform Paulus anvender. Vi er jo retfærdiggjort, og det er fordi det er tilfældet, at vi tror. Troen er virkningen af, ikke årsagen til retfærdiggørelse eller frelse. Troen er ikke nogen præstation en ydelse, en »tagen den fremstrakte hånd«, som skal præsteres før retfærdiggørelsen kommer i stand.² Men man kan sige, at det er igennem troen, at man forstår og tilegner sig retfærdiggørelsen. Hvordan? Ved glad og velfornøjet lade det være sit eget livsgrundlag.

Resten er sådan set retorik

Retorikken anvendes fordi teksterne er skrevet i samme periode som den klassiske retorik blomstrede. Der er altså en historisk grund til at bruge retorikken som fortolkningsnøgle: retorikken ligger i samtiden. I eksegese bør retorikken være det overordnede tolkningsgrundlag, hvori andre discipliner frit kan indføjes: historisk kritik, litterære synsvinkler, narrative indsigter etc. Afgørende at man ser på teksterne som henvendelse, som »brevet fra den elskede« (Kierkegaard).

Kirkehistorien skal bruges

Det samme gælder kirkehistorien som disciplin. Kirkehistorien som fag har i øjeblikket en stedmoderlig behandling. Det er svært at se meningen med et så omfattende studium af en enkelt disciplin, når man tager i betragtning hvor lidt den bruges i arbejdet som præst. I dagens prædikener hører man mange hjemmegjorte litterære tolkninger og litteraturhistoriske betragtninger, men ikke kirkehistoriske eksempler, ikke mange henvisninger til kirkehistorien. Ret beset er det vel ikke så mærkeligt, fordi kirkehistorien drives forholdsvis pointeløst, blot som paratviden, der desværre ikke er parat ret lang tid efter studiets færdiggørelse. Det er ikke noget nyt. I begyndelsen af 1990'erne var jeg anmelder på Berlingske Tidende og fik et efterår godt en halv snes prædikensamlinger til anmeldelse. En af dem brugte kirkehistorien – og den var katolesk. Her kom traditionen til sin ret, mens den var fraværende i de folkekirkelige prædikener. Retorisk anvender man historien på mindst to måder. For det første ved gennem genfortælling at minde om traditionen og dermed tegne konturerne af det rum, man arbejder indenfor. Det er så meget desto vigtigere i dag, fordi moderne kirkegængere i større eller mindre grad møder op med deres egen »designerreligion« bestående af forskellige løsrevne elementer af kristen og anden religiøs art, som kombineres på mere eller mindre original vis, under udvisning af megen selvbevidsthed. Her kan en fastlæggelse af »rummet« og traditionen være af stor betydning.

Retorisk forstået skaber opmærksomhed på traditionen både klarhed og ethos, dvs. i denne sammenhæng troværdighed og konsistens. Nærgående, eksistentiel forståelse af troen kan kirkehistorien frembringe på anden måde, nemlig som exempla, dvs. ikke historie, men historier, enkeltberetninger, som fungerer som argumenter, sprogligt interessante og levende udtryk for troen som den kan fremtræde, når den er bundet til begivenheder eller personer. Luthers fremtræden på rigsdagen i Worms er et klassisk eksempel på en beretning, der er blevet genbrugt utallige gange.

Dogmatisk nutid

I dogmatikken er det ikke så meget retorikkens makrostrukturer, der har interesse, som de grammatiske og syntaktiske figurer. Jeg har allerede nævnt retfærdiggørelse af tro, et forsøg fra Paulus' side på at bruge juridiske begreber til at formulere sig kort og præcist. Luther er en god retoriker (interesserede sig også for retorikken i teori), som bruger mange figurer, f.eks. simul justus et peccator, scriptura sui interpres (skriften er sin egen fortolker). Når han oversætter og gerne vil finde de træffende ord, går han ud til »manden på marken og konen i køkkenet« (en smuk parallelisme i modsætningens form, såvel semantisk som akustisk). Også vore dages teologiske tænkning udviser eksempler på det koncentrerede udtryk: »senkrecht von oben«. I det hele taget var Barth sprogligt meget bevidst. Dialektisk teologi kunne dog også sætte en ære i at udtrykke sig så »dialektisk«, at meningen forsvandt i de højere luftlag.

Etikkens opfyldelse

I etikken kommer man ikke uden om imperativet. Et langt stykke kan man sagtens drøfte tingene »akademisk«, hvad man er glimrende til på universitetet. Dette stude hører retorisk set under inventio, udfindelsen af emne og argumenter, men man kan ikke blive stående her. Når man henvender sig til andre, er det for at flytte dem, ikke blot for at orientere dem. Etisk set er applikationen, anvendelsen både vigtig og nødvendig. Selv på universitetet er det uholdbart, som det skete i min tid, da man drøftede udlægningen af en prædiketekst. Den eksegetiske lærer gav en tolkning og en student anførte, at hvis denne skulle være holdbar, så måtte teksten udgå som prædiketekst. Lærerens svar var, at dette lå uden for undervisningen.

Med disse få streger har jeg søgt at tegne konturerne af en universitetsuddannelse i teologi. Som man kan se er det svært umiddelbart at få en praksisorienteret uddannelse indlagt i et teoretisk curriculum. På universitetet lærer man (stort set) om de forskellige fænomener, ikke at tackle dem eller bruge dem i en aktuell kontekst. Som eksemplet ovenfor viser, føler man sig heller ikke forpligtet på anvendelsesaspektet. Hermed ligger teologien på linie med flere andre studier på Universitetet. Adelsmærket er at de ikke umiddelbart

kan bruges til noget. Der er dog undtagelser som f.eks. jura og medicin selv om begge forudsætter en solid træning i at kunne anvende den indlærte viden.

Der er dog eet studium i det humanistiske område, som er en undtagelse. Det er ellers her man løfter fanen højest med hensyn til at skelne mellem studium og praksis. Dette fag er retorikken, hvor man f.eks. skal kunne holde en tale for at komme videre i studiet. Det burde også være sådan i teologien. F.eks. at prædiken eller andagt kan bruges som nødvendige udtryksformer i eksegese eller dogmatik. Ikke overraskende for læseren, går jeg ud fra, for det er grunden til at jeg har anbefalet retorikken som en nær samarbejdspartner for det teologiske studium.

Skulle det ske, at teologien vinder indpas ved andre fakulteter, f.eks. Syddansk eller RUC, hvoraf i hvert fald det sidste er meget interesseret, vil det formentligt også være praksisorienteringen, som vil være den afgørende målsætning.

Noter

- 1 Harald Weinrich, *Tempus*, 1963.
- 2 Dette er ikke et forsøg på at udlægge Paulus. I så fald ville det nok støde på modstand fra tilhængere af »Den nye Paulus« jvf. bogen af samme navn.

Litteratur

Jan Lindhardt *Frem mod middelalderen. Det levende billede i det åbne rum*, 1993.

Jan Lindhardt *Ind i det ydre*, 2001, 2, udg. 2004.

Jan Lindhardt, biskop emer.
Danas plads 25, 1th. 1915 Frederiksberg C

Fra kald over klynk til karisma

Povl Götke

Med henblik på at gengive præstearbejdet den professionalisme og det engagement, som hverken præst eller kirke kan klare sig foruden, foreslås en skarp opdeling af præsteuddannelsen i en universitær og en professionsorienteret del.

Man kan stadig møde præster, der føler at de har et kald. Men der bliver længere imellem dem. Og det er ærgerligt, for kaldsbevidsthed er kilde til stor arbejdsglæde. Man føler at man har en klar mission og at man som person gør en forskel. I hvert fald lige indtil den dag, man brænder ud og alt bliver gråt i gråt. Og det er der desværre stor risiko for i dag, hvor arbejde er blevet en aktivitet, man aldrig er færdig med. Arbejdsbyrden er i princippet uendelig, man kan altid gøre andet og mere, og med mobiltelefon, computer og trådløst netværk har man ikke nogen naturlig undskyldning for ikke at arbejde. På intet sted og på intet tidspunkt. Derfor bliver man nødt til at beskytte sig selv. For eksempel ved at anlægge en mere professionel vinkel på sit arbejde, hvor man er bevidst om både pligter og rettigheder.

I dag er kald generelt erstattet af klynk. Præsterne klager over lønnen, over menighederne, over boligerne, over arbejdsvilkårene, over provst og biskop, over manglende respekt i den brede befolkning. Og så videre. Men det er ikke kun præster, der klager. Læger, lærere – ja, alle offentligt ansatte – synes i disse år at klage og klynke. Og det hænger netop sammen med at kaldstanken er ved at blive erstattet af en professionel indstilling, hvor alle i den offentlige sektor overtager en form for fagforeningsmentalitet og en fagforeningsjargon.

Men det går ikke. Ordet skaber, hvad det nævner. Selv om man klynker og klager af taktiske grunde, er det en gift, der hurtigt spreder sig i sind og krop. Man bliver utilfreds og negativ og får det dårligt med ondt i ryggen eller noget

i den stil. Og det går slet ikke, hvis man er præst. Man kan ikke være præst og tage sig af andre, hvis man er en selvoptaget klynker. Man kan heller ikke være præst og dermed selve legemliggørelsen af troen på at der er mere mellem himmel og jord, hvis man er alt for optaget af jordiske forhold som løn og husleje. Det er ganske enkelt ikke troværdigt.

Vi skal altså af med klynkeattituden inden for præstestanden. Vi skal have uddannet nogle præster, som har energi og overskud til andre, som har sans for stort og småt i tilværelsen, og som i forbindelse dermed har evner til at formidle det kristne budskab på en fængende og opbyggelig måde for almindelige mennesker. Den danske folkekirkepræst skal være et menneske, der har kritisk kant og karisma, for opgaven er at holde troen levende, kirken ung og samfundet menneskeligt.

Det kræver omlægning af den teologiske uddannelse, for det er her præsten formes og dannes. Den teologiske uddannelse skal tilrettelægges på en sådan måde, at den også i fremtiden er attraktiv for selv de bedste studerende, for uden dem degenererer kirke og kristendom. Og så skal uddannelsen være tilgængelig og fleksibel på flere planer.

For at opnå dette, bør man efter min mening dele præsteuddannelsen skarpt op i en universitær og en professionsorienteret del. Med hensyn til den universitære del gælder det om at modernisere studiet og gøre det mere relevant og anvendeligt – vel at mærke uden at sætte det akademiske overstyr! For som kirkeministeren med rette har slået fast i Kristeligt Dagblad for nylig (6. juni 2008), skal vi sikre os, at det også i fremtiden er lærde mennesker, herunder præster, der tegner folkekirken.

Den universitære del

Fremtidens teologiske studium skal efter min mening opdeles i fire afdelinger:

- En afdeling for *teoretisk teologi*, hvor der arbejdes med symbolik, komparative konfessionsstudier og – i forlængelse deraf – etik og religionsfilosofi.

- En afdeling for *historisk teologi*, hvor det er kristendommens fire geo-epokale faser – Mellemosten, Middelhavsregionen, Europa og Verden – der strukturerer faget, og hvor komparativ ikonografi og æstetik spiller en fremtrædende rolle.
- En afdeling for *eksegetisk teologi*, hvor der ud over det filologiske arbejdes med oversættelsesproblematik og forskellige former for teksttilgange, samt med retorik.
- En afdeling for *praktisk teologi*, hvor der arbejdes med religionsfænomenologi, religionssociologi, religionspsykologi og multimedial kommunikation.

Som det fremgår er dogmatik skåret væk som selvstændig disciplin, sprogtilegnelsen er kontekstualiseret og den praktiske teologi er redefineret i religionsfaglig retning.

De fire afdelinger skal hver især stå for et modul på 60 ECTS af det teologiske studium, som altså sammenlagt er på fire år. Det svarer til et tandlægestudium, og tandlæger er en erhvervsgruppe, der går for at være veluddannet og som sådan nyder stor prestige i befolkningen.

Hvert modul af den teologiske uddannelse skal kunne stå alene og kombineres med andre universitetsfag. Tager man flere, er rækkefølgen ligegyldig. Det giver den enkelte studerende en valgfrihed og mulighed for at tilrettelægge sit studium efter egne præferencer. Og for de studerende, der ikke har interesse i eller anlæg for sprog (læs: unge mænd med mere testosteron i kroppen end østrogen), undgår man den ørkenvandring på 40 år, der indleder det nuværende teologiske studium.

Et helt afgørende element i denne model er den større mulighed for at kombinere teologiske fag med andre fag på universitetet, ikke bare indenfor humaniora, men også jura, statskundskab og gerne også "vådområderne" (sundheds- og naturvidenskab) og de tekniske videnskaber. Teologi er alt for vigtig til kun at være et anliggende for præster. Endvidere skal teologien åbnes, så det bliver muligt at rekruttere andre universitetsstuderende, som i løbet af deres studium finder ud af – for eksempel ved at tage et af modulerne på teologi – at de hellere vil være præst end tandlæge, advokat, økonom, læge eller ingeniør.

Det vil være en kæmpegevinst for folkekirken, hvis den fremtidige portefølje af præster bliver mere sammensat: en præst med en bachelorgrad i eksempelvis retorik eller jura eller statskundskab eller medievidenskab – eller økonomi! – vil kunne bidrage med noget meget væsentligt og være med til at sikre, at folkekirken også i fremtiden er en integreret del af alle de strømførende lag i det danske samfund.

Teologien skal også være tilgængelig for mennesker, som allerede har en uddannelse: for eksempel lærere, socialrådgivere, sundhedspersonale og pædagoger. Hvis et større antal præster vidste noget om at have med børn og unge eller ældre mennesker at gøre og var i stand til at tilrettelægge undervisningen i forhold til en specifik målgruppe, ville det være det klare fordel for folkekirken. Og hvis præster i områder med stor social belastning vidste noget om sociallovgivning, konflikthåndtering eller misbrugsproblemer, ville det uden tvivl være med til at styrke Den Danske Folkekirkes tilstedeværelse i området.

Formmæssigt intermezzo

Ét er det teologiske studiums indhold, noget andet dets form. Det er mit klare indtryk, at der i så henseende stadig er plads til en vis udvikling – for nu at udtrykke det meget diplomatisk. Den udvikling, der rent faktisk foregår i øjeblikket, går i den gale retning. Man skal ikke “infantilisere” det teologiske studium ved at gøre det mere “grundskoleagtigt” med faste mødetider fra 9 til 16 og arbejdsgruppetvang. Heller ikke selv om en gruppe studerende (læs: kontrolfreaks og flinkepiger) måtte ønske det. Man skal tværtimod gøre det mere “voksent” ved at inddrage de studerende – alle de studerende! – i reelle forskningsprojekter. Det kan man sagtens, for de studerende er jo typisk i begyndelsen af 20’erne og dermed på højdepunktet af deres ydeevne, fysisk såvel som psykisk.

Man skal med andre ord til at forholde sig til de studerende som ressourcpersoner, der som sådan kan bidrage til det akademiske arbejde. Det vil naturligvis kræve både en mentalitetsændring og en ekstra indsats for mange af lærerne ved de teologiske fakulteter. De skal omlægge deres arbejde, så de studerende bliver inddraget i arbejdsprocessen. Men på sigt vil det tilføre en

masse energi og åbne for nogle helt nye typer af forskning. Andre steder på universitetet, navnlig indenfor “vådområderne”, kan man simpelt hen ikke forske, hvis ikke man har studerende, for det er de studerende, der udfører meget af arbejdet. Det omvendte gør sig gældende på teologi og humaniora. Her kan man ikke forske, fordi man har studerende, og derfor forsøger man hele tiden at købe sig fri for undervisning og på anden vis minimere kontakten med de studerende. Det er uheldigt, og det skal laves om.

Inddragelsen af de studerende som voksne mennesker med ressourcer vil for institutionerne have den fordel, at den fremtidige innovation af fag og form – og det holder aldrig op! – i langt højere grad bliver brugerdriven. Og for den enkelte studerende vil det betyde en langt større motivation og en meget mere stimulerende og effektiv læringsproces, hvor der kommer et reelt samspil mellem viden og kunnen. Det er selvsagt også helt fundamentalt for den professionsorienterede del af præsteuddannelsen.

Den professionsorienterede del

En af pointerne med den her skitserede model for fremtidig uddannelse af præster til Den Danske Folkekirke, er at gøre snitfladen mellem den universitære og den professionsorienterede del mere ren. Vi skal undgå en situation, hvor de teologiske fakulteter i desperation begynder at udbyde kurser i babysalmesang, konfirmandundervisning, prædikenevejledning, ledelse og sjælesorg. Disse discipliner har ikke noget at gøre på et teologisk universitetsstudium, men hører naturligt hjemme på den professionsorienterede del. For her handler man nemlig kun med ét for øje, nemlig at tage udgangspunkt i den konkrete, folkekirkelige virkelighed med henblik på at sikre dens fremtidige eksistens. På universitetet derimod er det – og skal det være! – videnskabelige og forskningsmæssige hensyn, som suverænt leder arbejdet. Men anderledes er det altså på den professionsorienterede del af præsteuddannelsen, og derfor skal denne placeres i folkekirkeligt regi.

Den professionsorienterede del af uddannelse skal endvidere være praksisrelateret. Og det i to henseender:

- 1) De kommende præster skal prøve kræfter og gøre erfaringer med flere forskellige former for præstelig og kirkelig virkelighed. Det kan for eksempel være at prøve at arbejde som præst i henholdsvis et by- og et landsogn. Eller det kan være at prøve at virke som præst med en særlig funktion: hospitals-, fængsels-, virksomheds-, gade-, ungdoms- eller "alderdoms"præst. Eller det kan være at lave diakonalt arbejde i de kirkelige organisationer eller i offentlig regi. En måned med arbejde på et herberg for hjemløse eller på et plejehjem kunne være en berigende erfaring for de fleste.
- 2) Arbejdet med den professionsorienterede del af præsteuddannelsens hovedområder – liturgik, homiletik, kateketik, hymnologi, sjælesorg og folkekirkeskundskab – tager primært sigte på at opbygge kompetencer. Med andre ord findes der i denne sammenhæng ikke nogen abstrakt videnstilegnelse, som er løsrevet fra en applikationsproces. Alt, hvad man på dette niveau arbejder med, sker med henblik på den kommende og – i form af praktik – allerede igangværende udøvelse af præstetjenesten.

Afslutning

Det er klart at den her foreslåede model forudsætter at den professionsorienterede del af præsteuddannelsen udvides i forhold til den nuværende ordning. Den skal strække sig over i hvert fald et år, gerne halvandet, hvor praktikophold veksler med kompaktkurser. Det bliver med andre ord en lidt twistet og meget komprimeret udgave af den turnusordning, som man kender fra lægegerningen. Og den skal naturligvis være aflønnet på et andet og højere niveau end SU, for de teologiske turnuskandidaterne yder jo et reelt stykke arbejde i praktikperioderne.

Det er også klart, at den her foreslåede model betyder en afkortelse af den universitære del, medmindre man vælger at gå forskervejen inden for teologien. Hvis man vil have en forskeruddannelse, læser man tre år videre på ph.d.-studiet. Vælger man derimod at gå præstevejen, ender den universitære del af uddannelsen sandsynligvis på de tre år, som udgør en normal BA-grad. Det kunne eksempelvis ske ved at det ene teologiske modul, for eksempel *historisk teologi*, tages på A-niveau (60 ECTS), to andre, for eksempel *eksegetisk teologi*

og *praktisk teologi*, tages på B-niveau (2 x 30 ECTS) og endelig tages det fjerde og sidste, i det her hypotetiske tilfælde *teoretisk teologi*, på C-niveau (15 ECTS). Det giver sammenlagt 135 ECTS. De resterende 45 ECTS kan dækkes ind gennem andre studier på universitetet eller godtgøres gennem andre uddannelser. Blot til eksempel! Der er et hav af muligheder.

Sammenlagt vil præsteuddannelsen dermed komme op på fire-fem år. Derefter har kandidaterne autorisation til at søge et hvilken som helst præsteembede i Den Danske Folkekirke. Og når de får embede, indgår de som alle andre faggrupper i en kontinuerlig pastoral efteruddannelse, hvor de får kvalificeret hjælp til at undertrykke klage og klynk og en stadig inspiration til at fastholde den gnist og den karismatiske kraft, som ikke bare ligger til grund for præsteembedet, men som er en konstant betingelse. Sådan har det været alle kirkens dage.

Povl Götke, lic. theol. (Ph.D),
Lektor i Religionspædagogik,
TPC Løgumkloster

Redaktion

Birte Andersen
Emdrupvej 42
2100 København Ø – tlf. 39 18 30 39

Ulla Morre Bidstrup
Pastoralseminariet i Århus
Skt. Markus Kirkeplads 1
8000 Århus C – tlf. 86 13 85 88

Jette Marie Bundgaard-Nielsen
Hybenvænget 2
8362 Hørning – tlf. 86 92 10 02

Jørgen Demant
Hjortekærsvvej 74
2800 Lyngby – tlf. 45 88 40 75

Lena Kjems
Solbakken 15
8240 Risskov – tlf. 86 17 58 36

Hans Vium Mikkelsen
Aastrup Alle 21
6100 Haderslev – tlf. 73 74 58 98

Anders Klostergaard Petersen
Kirkevænget 175
8310 Tranbjerg – tlf. 89 42 22 48

Jesper Stange
Fiolstræde 8, st.
1171 København K. – tlf. 33 91 51 92

Elof Westergaard
Mariehøj 17
8600 Silkeborg – tlf. 86 80 08 15

Kirstine Helboe Johansen
Skelagervej 424
8200 Århus N – tlf. 86 12 48 05

Inger Lundager Knudsen
Møllevangen 2
8382 Hinnerup – tlf. 86 91 08 99

Henrik Brandt-Pedersen
Religionspædagogisk Center

Kritisk forum for praktisk teologi, 113
28. årgang udgives af redaktionen i
samarbejde med Forlaget ANIS.
Udgives med støtte af Kulturmini-
steriets bevilling til almenkulturelle
tidsskrifter

Ansvarsh. redaktører for nr. 113:
Teologisk eksistens
Jørgen Demant og Jesper Stange

ISSN 0106 – 6749

© Forfatterne og *Kritisk forum for
praktisk teologi*

Kritisk forum for praktisk teologi er
sat hos Forlaget ANIS og trykt hos
Specialtrykkeriet, Viborg

Layout: Mindgame

Bestilling af tidsskriftet:
ANIS/Religionspædagogisk Center
Frederiksberg Allé 10
DK-1820 Frederiksberg C
tlf. 3324 9250 – fax 3325 0607
www.anis.dk. e-mail: anis@rpc.dk

Prisen for et abonnement på 28. årg.
er kr. 275,- (studerende kr. 225,-).
Enkeltnumre sælges for kr. 95,-
Ældre numre af tidsskriftet kan fås
ved henvendelse til forlaget

Henvendelse vedr. indlæg i tidsskrif-
tet kan rettes til forlaget eller til
redaktionens medlemmer.